

Fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag van jongeren in de wijk

Sarah Faber

Masterthesis 2008-2009

Studentnummer: 0441406

Begeleider: Dr. Freek Bucx

Tweede beoordelaar: Dr. Pretty Liem

Master: Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie

Samenvatting

Het doel van deze studie was meer inzicht te krijgen in wijkgerelateerde factoren die van invloed kunnen zijn op de mate van delinquent gedrag van jongeren. Dit is een invalshoek die bij de verklaring van delinquent gedrag tot op heden onderbelicht is gebleven in Nederland. In deze studie is onderzocht of er een verband bestaat tussen de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen in een wijk (winkels, sport- en recreatievoorzieningen, religieuze voorzieningen en horecagelegenheden) en de mate van delinquent gedrag van jongeren. De verwachting was dat een dergelijk verband gemedieerd zou worden door de mate van sociale cohesie en/of sociale controle in een wijk. Aan de hand van een scholierenonderzoek, buurtonderzoek en buurtmonitor is een uitgebreide database samengesteld welke informatie over zowel individuele kenmerken van jongeren als wijkgerelateerde factoren bevatte. Uit de lineaire regressie analyse kwam naar voren dat de aanwezigheid van horecagelegenheden een negatieve invloed had op de mate van delinquent gedrag. Andere fysiek-economische voorzieningen bleken niet van invloed en tevens kon er geen mediërende werking van sociale cohesie en/of sociale controle worden vastgesteld. Wel bleek dat sociale controle een negatieve invloed had op delinquent gedrag van jongeren evenals de mate van etnische heterogeniteit in een wijk. Deze resultaten betekenen dat de wijk als sociale omgeving een rol speelt bij de verklaring van delinquent gedrag van jongeren, ook nadat er gecontroleerd is voor individuele kenmerken. Voor bestrijdings- en preventiemethodes van delinquent gedrag is de wijk waarin de jongeren wonen dan ook een belangrijk aandachtspunt.

Voorwoord

Vernielingen, vechten, diefstal en heling. Een half jaar lang heb ik mij ermee bezig gehouden. Als afronding van de master ‘Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie’ heb ik mij in deze periode namelijk gebogen over delinquent gedrag van jongeren in verschillende wijken.

Daarbij heb ik mij niet alleen in de theorie over het onderwerp verdiept, maar ook een heleboel cijfers geanalyseerd. In het eerste heb ik me gedurende mijn hele studie met veel plezier vastgebeten, het laatste was voor mij vrijwel onontgonnen terrein. Ik was met recht meer een kwalitatieve onderzoeker dan een kwantitatieve, zo hield ik mezelf voor. Hoewel het een struikelblok had kunnen worden, is de kwantitatieve insteek van dit onderzoek een leerzaam proces geweest. Het heeft me inzicht gegeven in een andere manier van wetenschap bedrijven waardoor ik kritischer ben geworden en andere onderzoeksresultaten beter op waarde kan schatten.

Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Om te beginnen Freek Bucx voor zijn uitstekende begeleiding. Ondanks dat hij het heel druk had, maakte hij elke week toch de tijd vrij om persoonlijke en gedetailleerde feedback op mijn werk te geven. Ik heb veel waardering voor zijn kritische wetenschappelijke blik, die regelmatig tot meer werk en altijd tot meer kwaliteit leidde. Ook heb ik veel gehad aan de hulp en feedback van Astrid, Tanja, Niels, Irma en Marleen, die allen met soortgelijk onderzoek bezig waren.

Daarnaast wil ik graag de medewerkers van het Verweij-Jonker instituut bedanken, in het bijzonder Harry Jonkman, voor het beschikbaar stellen van hun data uit het scholierenonderzoek van Capelle aan den IJssel. Zonder deze gegevens was mijn onderzoek te tijdrovend en zodoende onhaalbaar geweest.

Mijn vrienden en familie hebben door hun aanmoediging, zelfs toen ik alleen nog maar met cijfertjes over tafel kwam, ervoor gezorgd dat ik altijd plezier heb gehouden in het schrijven van deze scriptie. Ik noem met name Jessica van den Toorn, met haar intelligentie, relativeringsvermogen en aanstekelijk lach, was zij gedurende mijn gehele studie een grote steun voor mij.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5-9
	1.1 Aanleiding onderzoek	5
	1.2 Probleemstelling	6
	1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	7
	1.4 ASW-verantwoording	8
	1.4 Methodologie	8
	1.5 Opbouw	9
2.	Theoretisch kader	10-36
	2.1 Probleembeschrijving: jongeren en delinquent gedrag	10
	2.1.1 Zelfrapportage versus officiële politiecijfers	10
	2.1.2 Grenzen verleggen	11
	2.1.3 Het belang van interventie	12
	2.2 Een complex probleem	12
	2.2.1 Persoonsgebonden versus omgeving	13
	2.2.2 De ontwikkelingsecologische theorie van Bronfenbrenner	13
	2.2.3 Interdisciplinariteit	15
	2.3 De wijk en delinquent gedrag: een theoretische verkenning	16
	2.3.1 Sociale cohesie	16
	2.3.2 Sociaal kapitaal	24
	2.3.3 Fysiek-economische voorzieningen	26
	2.3.4 Het theoretische model	29
	2.3.5 Hoofdvraag en hypotheses	31
3.	Methode	37-46
	3.1 Dataverzameling	37
	3.1.1 Het scholierenonderzoek	38
	3.1.2 Het buurtonderzoek	38

3.1.3 De buurtmonitor	41
3.2 Operationalisatie	42
3.2.1 Afhankelijke variabele	42
3.2.2 Onafhankelijke variabelen	42
3.2.3 Mediërende variabelen	44
3.2.4 Controlevariabelen	45
3.3 Methode van analyse	46
4. Resultaten	47-59
4.1 Beschrijvende resultaten	47
4.1.1 Fysiek-economische voorzieningen per wijk	47
4.1.2 Sociale cohesie en – controle per wijk	49
4.1.3 Delinquent gedrag van jongeren	49
4.2 Verklarende analyse	54
4.2.1 Controlevariabelen	54
4.2.2 Aannemen of verwerpen van de hypotheses	55
5. Discussie	60-71
5.1 Interpretatie van de resultaten	60
5.1.1 Hypotheses	60
5.1.2 Controlevariabelen	64
5.2 Beperkingen onderzoek	66
5.2.1 Onderzoekseenheid	67
5.2.2 Validiteit en betrouwbaarheid	68
5.3 Het theoretische model: verwerpen of aannemen?	69
5.4 Richting voor toekomstig onderzoek	70
Referenties	72-75
Bijlage	76-81
1. Operationalisatie variabelen	77
2. Bijlage 2 Overzicht van de wijkenmerken	80
3. Verdeling van delinquent gedrag over de verschillende wijken	81

1. Inleiding

In dit eerste hoofdstuk zal het onderwerp worden geïntroduceerd. De aanleiding voor het onderzoek zal worden besproken en de probleemformulering uiteen worden gezet. Na de maatschappelijke en wetenschappelijke verantwoording komt de ASW-verantwoording aan bod, dat wil zeggen dat aangegeven wordt waarom dit onderzoek past binnen de kijk van de studie Algemene Sociale Wetenschappen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een kort overzicht van de gebruikte methodologie en de opbouw van de scriptie.

1.1 Aanleiding onderzoek

Probleemgedrag van jongeren veroorzaakt overlast voor henzelf, maar ook voor hun directe omgeving. De bestrijding en preventie van probleemgedrag staan dan ook hoog op de politieke agenda. In toenemende mate bestaat hierbij aandacht voor *wijkgerichte* interventiestrategieën. Dit betekent dat de wijk waar het probleemgedrag plaatsvindt als uitgangspunt wordt genomen bij de bestrijding én de preventie ervan.

Voorheen bestond er in Nederland weinig aandacht voor wijkgerelateerde kenmerken die van invloed kunnen zijn op het probleemgedrag van jongeren. De nadruk bij de bestrijding en preventie van probleemgedrag lag met name op persoonsgebonden kenmerken. Gezien vanuit de ontwikkelingstheorie van Bronfenbrenner (1979) is dit verwonderlijk. Jongeren ontwikkelen zich in allerlei verschillende sociale omgevingen die van invloed zijn op hun persoonlijke ontwikkeling: ze wonen bij hun ouders, ze gaan naar school, ze spelen met vrienden, etc. Om probleemgedrag te kunnen verklaren moet daarom rekening worden gehouden met al deze verschillende sociale omgevingen (Bronfenbrenner, 1979).

De laatste jaren groeit in Nederland het besef dat zowel persoonsgebonden kenmerken als de sociale omgeving van invloed zijn op probleemgedrag van jongeren (Junger-Tas, Steketee en Moll, 2008). Op basis van dit inzicht zijn er verschillende nieuwe interventiestrategieën ontwikkeld die een interdisciplinaire invalshoek hanteren. De preventiestrategie 'Communities that Care' (CtC), die in 2000 in verschillende steden in Nederland is ingevoerd, is hier een goed voorbeeld van. Het uitgangspunt van CtC is

probleemgedrag onder jongeren te voorkomen en/of te verminderen door verschillende organisaties en instellingen samen te laten werken en hun strategieën op elkaar af te stemmen. Deze samenwerkingsverbanden worden veelal per wijk georganiseerd (Huygen, Mak en Steketee, 2006).

Een grootschalig evaluatieonderzoek naar deze preventiestrategie is in handen van het Verweij-Jonker instituut. In een overleg tussen een medewerker van het Verweij-Jonker instituut en een medewerker van de Universiteit Utrecht ontstond de vraag naar meer kennis over *wijk*factoren die van invloed kunnen zijn op het probleemgedrag van jongeren. Zodoende hebben zes masterstudenten elk een onderdeel van probleemgedrag in de wijk onderzocht.

Een van deze probleemgedragingen is delinquent gedrag en dat is dan ook de focus van dit onderzoek. Ook in de wijk wordt specifiek naar een bepaald onderdeel gekeken, namelijk de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen. Onder fysiek-economische voorzieningen worden winkels, sport- en recreatievoorzieningen, religieuze voorzieningen en horecagelegenheden verstaan. Vertonen jongeren minder delinquent gedrag als er verschillende voorzieningen in de wijk aanwezig zijn? Kennen de wijkbewoners elkaar dan beter? En, zullen ze zich dan meer verbonden voelen met elkaar en elkaar eerder aanspreken op afwijkend gedrag?

1.2 Probleemstelling

Op basis van bovenstaande aanleiding is het doel van dit onderzoek meer kennis te verkrijgen over de relatie tussen fysiek-economische voorzieningen in een wijk en delinquent gedrag van jongeren. Hierbij ligt de focus op een van de sociale omgevingen waarbinnen delinquent gedrag vorm krijgt: de wijk. Het doel is meer inzicht te krijgen in één van de processen, - en de achterliggende mechanismen, die zich binnen deze sociale omgeving afspeelt en de mate van delinquent gedrag zou kunnen beïnvloeden.

De vraagstelling kan dan als volgt worden geformuleerd:

Is er een relatie tussen de fysiek-economische voorzieningen die aanwezig zijn in een wijk en delinquent gedrag van jongeren, en wordt deze eventuele relatie gemedieerd door sociale cohesie en/of sociale controle?

Hierbij wordt sociale cohesie opgevat als een gevoel van verbondenheid met de wijk en tussen de wijkbewoners onderling. Deze verbondenheid komt voort uit een gemeenschappelijk kenmerk: 'we wonen allemaal in dezelfde buurt'. Sociale controle heeft betrekking op de mate waarin de inwoners van een wijk elkaar in de gaten houden. Het is tevens de bereidheid van inwoners om in te grijpen bij normoverschrijdend gedrag. Beide begrippen zullen in paragraaf 2.3 verder worden toegelicht.

1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Delinquent gedrag van jongeren veroorzaakt overlast voor henzelf en voor hun directe omgeving. Dit niet alleen op de korte -, maar ook de lange termijn: delinquent gedrag op jonge leeftijd is vaak een voorbode van crimineel gedrag in het verdere leven. Het is voor de maatschappij als geheel dan ook van groot belang dat de bestrijdings- en preventiemethoden zo effectief mogelijk worden vormgegeven. Wijkgerelateerde factoren worden in dit onderzoek gecombineerd met persoonsgebonden factoren van de jongeren. Dit is een unieke invalshoek en zou kunnen leiden tot een vollediger overzicht van mogelijke factoren die delinquent gedrag van jongeren beïnvloeden. Beleidsmakers kunnen zo bestrijdings- en preventiemethode in de toekomst mogelijkwijs effectiever vorm geven.

Behalve deze maatschappelijke relevantie is het onderzoek ook wetenschappelijk van belang. Naar delinquent gedrag van jongeren is in het verleden al veel onderzoek gedaan. De nadruk lag in Nederland echter voornamelijk op persoonsgebonden factoren. Er was wel aandacht voor de sociale omgeving maar deze beperkte zich met name tot de gezinssituatie. In Amerika bestaat wel al langere tijd aandacht voor andere sociale omgevingen die van invloed zouden kunnen zijn op de mate van delinquent gedrag, zoals de wijk waarin de jongeren wonen. Maar de situatie in Nederland verschilt aanzienlijk

met die in Amerika, zo laten Forrest en Kearns (2001) zien. Bovendien richt veel Amerikaans onderzoek zich uit beleidsoverwegingen alleen op probleemwijken. Dit geeft mogelijkwerwijs een vertekend beeld en maakt het moeilijker deze onderzoeken te generaliseren naar andere wijken, laat staan naar andere landen (Forrest en Kearns, 2001). Daarom is het belangrijk ook in Nederland meer onderzoek te doen naar wijkgerelateerde factoren die van invloed zouden kunnen zijn op de mate van delinquent gedrag van jongeren. De aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen is een van deze factoren. Onderzoek naar een mogelijk verband tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag staat in Nederland nog in de kinderschoenen. De invloed die dergelijke voorzieningen hebben op delinquent gedrag specifiek *van jongeren* is zelfs nog nooit eerder onderzocht.

1.4 ASW- verantwoording

Delinquent gedrag van jongeren kan vanuit verschillende disciplines worden bekeken. Psychologen en criminologen leggen de nadruk op het individu, de persoonsgebonden factoren die van invloed zijn op het gedrag van de jongere. Sociologen focussen meer op de sociale omgevingen waarbinnen gedrag plaatsvindt. De verschillende disciplines bekijken het probleem bovendien vanuit verschillende niveaus (zie paragraaf 2.2). Het probleem van delinquent gedrag van jongeren vereist echter een interdisciplinaire benadering. In dit onderzoek zal de nadruk liggen op factoren in de wijk (een sociale omgeving) maar in de theoretische verkenning en analyses zal ook aandacht besteed worden aan de rol van persoonsgebonden kenmerken. Bovendien wordt in het theoretische kader aandacht besteed aan theorieën die afkomstig zijn uit verschillende disciplines, zoals de sociologie, de psychologie en de criminologie.

1.5 Methodologie

Na een theoretische verkenning zal het praktijkonderzoek met name kwantitatief van aard zijn. Aan de hand van een uitgebreide database, waarin individuele kenmerken van jongeren worden gecombineerd met kenmerken op wijkniveau, zal door middel

van een lineaire regressie analyse een cross sectioneel onderzoek plaatsvinden in Capelle aan den IJssel.

1.6 Opbouw

In hoofdstuk 2 zal allereerst een theoretische verkenning van het probleem plaatsvinden. Na de probleembeschrijving zullen verschillende theorieën met betrekking tot delinquent gedrag van jongeren worden uiteengezet. Dit hoofdstuk mondt uit in een drietal hypotheses. In hoofdstuk 3 zal de methode van onderzoek worden besproken. Hoe zijn verschillende gegevens verkregen en op welke manier zijn de belangrijkste begrippen geoperationaliseerd? In hoofdstuk 4 worden vervolgens de resultaten gepresenteerd. Het laatste hoofdstuk gaat in op de manier waarop de gevonden resultaten kunnen worden geïnterpreteerd. Ook komen de tekortkomingen van het onderzoek aan bod en worden er suggesties voor mogelijk vervolgonderzoek gegeven.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zullen een aantal theorieën met betrekking tot delinquent gedrag van jongeren worden uiteengezet. De focus bij deze theoretische verkenning ligt op wijkgerelateerde verklaringen van delinquent gedrag. Na een algemene probleembeschrijving wordt ingegaan op de complexiteit van het probleem en de verschillende niveaus waarop verklaringen kunnen worden gegeven. Vervolgens zullen verschillende theorieën met betrekking tot delinquent gedrag worden besproken, deze monden uiteindelijk uit in één theoretisch model. Op basis van dit model wordt de hoofdvraag voor het empirisch onderzoek geformuleerd en zullen per hypothese de verwachte resultaten worden besproken.

2.1 Probleembeschrijving: jongeren en delinquent gedrag

Dit onderzoek richt zich, zoals gezegd, op de mate van delinquent gedrag van jongeren in een wijk. Het gaat hierbij niet om zware delicten, zoals vermogens- en geweldsdelicten, maar vooral om lichte vormen van delinquent gedrag of zelfs de voorlopers hiervan. Het gedrag hoeft dan ook niet per se strafbaar te zijn. Voor deze definitie is gekozen omdat in de onderzochte leeftijdscategorie (tussen de twaalf en de achttien jaar oud) zware vormen van delinquentie nog niet veel zullen voorkomen.

In deze paragraaf wordt een algemene probleembeschrijving gegeven. Is er eigenlijk wel sprake van een probleem? En, zo ja, waarom is het zo belangrijk dat delinquent gedrag van jongeren bestreden en/of voorkomen wordt?

2.1.1 Zelfrapportage versus officiële politiecijfers

De mate waarin jongeren delinquent gedrag vertonen is erg moeilijk vast te stellen. Binnen de sociale wetenschappen worden hiervoor twee verschillende bronnen gebruikt: zelfrapportage (een enquête waarin de jongeren zelf worden gevraagd naar hun gedragingen) en officiële politiecijfers. Deze laatste cijfers wijzen op een stijging van

delinquent gedrag van jongeren in de afgelopen tien jaar (Blom, Van der Laan en Huijbregts, 2006) terwijl volgens de zelfrapportages dit aantal juist redelijk stabiel is gebleven (Junger-Tas et al., 2008). In dit onderzoek is ervoor gekozen de cijfers uit de zelfrapportages te gebruiken. De politiecijfers geven mogelijk een vertekend beeld van de daadwerkelijke situatie. Immers, met name voor de lichte vormen van delinquent gedrag wordt lang niet altijd een proces-verbaal opgemaakt. Bovendien zijn deze cijfers afhankelijk van de opsporingsdrift van de politie (Van der Laan en Blom, 2005). De zelfrapportage cijfers zijn echter ook niet waterdicht omdat ze afhankelijk zijn van de eerlijkheid van de ondervraagde jongeren. Toch wordt ervan uitgegaan dat jongeren in een zelfrapportage redelijk waarheidsgetrouw antwoorden omdat ze schriftelijk en anoniem worden ondervraagd.

2.1.2 Grenzen verleggen

Jongeren zijn bezig zichzelf te ontwikkelen en verleggen hierbij voortdurend hun grenzen. Ze testen hoe ver ze kunnen gaan. Dit betekent dat veel jongeren weleens iets uit een winkel hebben gestolen, betrokken waren bij een vechtpartij of iets in de buurt hebben vernield. In 2007 geeft bijna de helft van alle jongeren tussen de twaalf en achttien jaar aan ooit een strafbaar feit te hebben gepleegd. Het gaat hierbij meestal om lichte vormen van delinquent gedrag (Junger-Tas et al., 2008). Over het algemeen gaat dit soort gedrag vanzelf weer over. Het is een groeiproces waarbij soms grenzen (moeten) worden overschreden. Op deze manier leren de jongeren wat ze zelf en wat hun directe omgeving wel of niet acceptabel gedrag vinden. Het overgrote deel houdt het dan ook bij één of enkele overtreding(en) (Junger-Tas et al., 2008).

Acht procent van alle jongeren geeft echter aan zich vaker schuldig te maken aan delinquent gedrag. Dit aantal is zoals gezegd de afgelopen jaren redelijk stabiel gebleven (Junger-Tas et al., 2008). Of jongeren wel of niet tot delinquent gedrag overgaan blijkt deels afhankelijk van hun geslacht. Jongens vertonen, relatief gezien, aanzienlijk meer delinquent gedrag dan meisjes. De laatste paar jaar lijken de meisjes echter aan een inhaalslag te zijn begonnen. In 2000 was een op de acht jongeren die delinquent gedrag vertoonde een meisje, in 2005 was dat een op de vijf (CBS, 2007).

Een zestienjarige vertoont vijf keer zoveel delinquent gedrag dan een twaalfjarige (Blom et al., 2005). Er lijkt hier sprake te zijn van een curvilineair patroon, delinquent gedrag neemt toe tot de jongeren ongeveer zestien jaar oud zijn, daarna neemt de invloed van de relatie met leeftijd geleidelijk af. In vergelijking met volwassenen vertonen jongeren vaker delinquent gedrag. Bovendien heeft het grootste gedeelte van de volwassen die delinquent gedrag vertonen zich hier ook tijdens hun jongere jaren al schuldig aan gemaakt (CBS, 2007).

2.1.3 Het belang van interventie

De mate van delinquent gedrag van jongeren is weliswaar de laatste jaren niet gestegen, zoals uit de zelfrapportage cijfers naar voren komt, maar het is ook niet afgenomen. Meervoudig delinquent gedrag op jonge leeftijd is vaak een voorbode van criminaliteit in het verdere leven. Bovendien veroorzaakt het overlast voor omwonenden en zorgt het ervoor dat mensen zich onveilig voelen in hun eigen buurt (CBS, 2007; Ministerie van Justitie, 2008). Tijdige signalering is van belang voor bestrijding en preventie. Een van de speerpunten van het kabinet-Balkenende IV is dan ook het terugdringen van de jeugdcriminaliteit met 25% in de periode 2002-2010. Het project 'Veiligheid begint bij Voorkomen' omvat de maatregelen waarmee dit doel wordt gerealiseerd. Het programma 'Aanpak Jeugdcriminaliteit' is onderdeel van dit project (Ministerie van Justitie, 2008).

Het is belangrijk dat gezocht wordt naar effectieve bestrijdings- en preventiemethoden voor delinquent gedrag. Om dit echter goed te kunnen doen moet men inzicht hebben in de complexiteit van het probleem.

2.2. Een complex probleem

Delinquent gedrag van jongeren is een complex probleem. Het is moeilijk te onderzoeken omdat het plaats vindt in een omgeving die voortdurend aan veranderingen onderhevig is. Het is niet mogelijk om met honderd procent zekerheid een verklaring te geven. Er kan immers niet worden uitgesloten dat er geen andere, 'toevallige' factoren in het spel waren

die het delinquente gedrag veroorzaakten dan de onderzochte. Dit noemt men het ‘reflectieprobleem’ (’t Hart, Boeije en Cox, 1993).

2.2.1 Persoonsgebonden versus omgeving

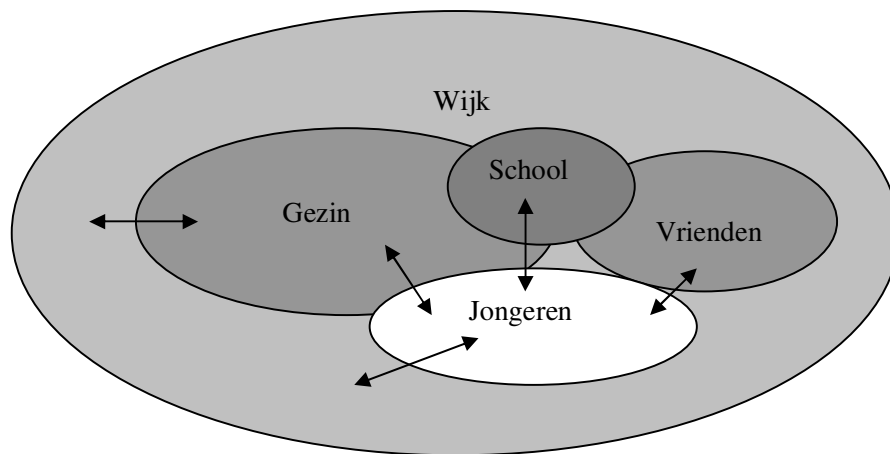
Omdat delinquent gedrag een complex probleem is, kunnen verklaringen vanuit verschillende disciplines en op verschillende niveaus worden gegeven. Daarbij kunnen twee hoofdstromen worden onderscheiden. Aan de ene kant zijn er de verklaringen die met name zijn gebaseerd op persoonsgebonden factoren terwijl aan de andere kant verklaringen worden gezocht in de sociale omgeving. Niet alleen psychologen en psychiaters, maar ook (neuro)biologen en genetici leggen de nadruk op de individuele kenmerken van de jongeren zelf. Het uitgangspunt is de persoonlijkheid van het individu, er wordt als het ware gezocht naar de reden waarom juist deze jongere delinquent gedrag vertoont. Dit in tegenstelling tot sociologen en criminologen die de verklaring voor het gedrag zoeken in de sociale omgeving. Hierbij werd tot voor kort voornamelijk naar het gezin gekeken. Recentelijk is er echter meer aandacht voor andere sociale omgevingen waarin de jongere zich in zijn of haar dagelijks leven begeeft, zoals de school en de wijk. Dit betekent dat delinquent gedrag in verband wordt gebracht met, bijvoorbeeld, een chaotische schoolsituatie of een wijk met weinig sociale controle. Paragraaf 2.2.2 gaat verder in op het belang van verschillende sociale omgevingen bij de verklaring voor delinquent gedrag.

2.2.2 De ontwikkelingsecologische theorie van Bronfenbrenner

Een belangrijke theorie over de invloed van verschillende sociale omgevingen op het gedrag van jongeren is de ontwikkelingsecologische theorie van Bronfenbrenner (1979). Het uitgangspunt is dat jongeren nog bezig zijn zichzelf te ontwikkelen en hierbij zeer vatbaar zijn voor de invloed van de sociale omgevingen waarbinnen ze zich begeven. Bronfenbrenner (1979) benadrukt dat er vier verschillende sociale omgevingen zijn waaraan jongeren bloot staan en dat deze alle vier van grote invloed zijn op de ontwikkeling van jongeren. Naast het gezin zijn ook school, leeftijdsgenoten en de wijk

van belang. Binnen deze vier verschillende sociale omgevingen speelt het dagelijks leven van jongeren zich namelijk af. Dit is hieronder schematisch weergegeven in figuur 1 (gebaseerd op een figuur uit Mooren, 2006).

Figuur 1 *Het sociaal-ecologische model van Bronfenbrenner*

Om tot een adequate verklaring van delinquent gedrag te komen is het dan ook belangrijk met al deze vier verschillende contexten rekening te houden (Bronfenbrenner, 1979).

Het sociaal-ecologische model bestaat uit vier verschillende niveaus. Allereerst het microniveau, dit is de directe omgeving van het kind, zoals de gezinssituatie of de schoolsituatie. Het mesoniveau betreft de mate van interactie van de jongere met zijn directe omgeving. Bijvoorbeeld de relatie tussen het gezin en de school of de relatie tussen de school en de vrienden. Vervolgens kan ook het exoniveau worden onderscheiden. Hier maakt de jongere niet direct deel van uit, maar het is wel van belang voor zijn ontwikkeling. Dit kan bijvoorbeeld het sociale netwerk zijn waarin de ouders zich bevinden, het gemeentebeleid of de mate van sociale controle in een wijk. Als laatste is ook het macroniveau van invloed, dit gaat over de samenleving in zijn geheel. Te denken valt aan het politieke klimaat of de heersende normen en waarden in een samenleving. Deze vier verschillende niveaus beïnvloeden elkaar onderling voortdurend, en oefenen invloed uit op de jongeren zelf (Bronfenbrenner, 1979). Bronfenbrenner vergelijkt het bestaan van deze verschillende niveaus met een 'matroesjka', een

beschilderd Russisch poppetje van hout dat enkele malen opnieuw een kleinere versie van zichzelf bevat. Hoe groter het poppetje, hoe meer verschillende poppetjes het 'in' zich heeft. Zo ook met de verschillende niveaus: hoe hoger het verklaringsniveau, hoe meer elementen van lagere niveaus het in zich heeft (Bronfenbrenner, 1979).

2.2.3 Interdisciplinariteit

Als men op zoek wil naar verklaringen voor delinquent gedrag moet dus niet alleen rekening worden gehouden met de sociale omgeving waarbinnen jongeren zich bevinden, maar dient ook te worden erkend dat binnen deze sociale omgevingen verschillende niveaus van invloed zijn. Een verklaring voor delinquent gedrag kan niet worden gevonden op één bepaald niveau of vanuit één bepaalde invalshoek maar de verschillende invloeden dienen hierbij met elkaar te worden verenigd. Zodoende moet er niet alleen vanuit de psychologie of vanuit de sociologie naar een verklaring worden gezocht, maar dienen verschillende disciplines met elkaar te worden gecombineerd. In Amerika wordt deze manier van denken al langere tijd toegepast. In navolging hiervan hanteren ook wetenschappers in Nederland een meer interdisciplinaire benadering. Inzichten met betrekking tot de sociale omgeving waarbinnen delinquent gedrag plaatsvindt worden gecombineerd met verklaringen die gebaseerd zijn op de persoonsgebonden kenmerken.

Deze interdisciplinaire benadering zal ook in dit onderzoek worden toegepast. Hierbij wordt aandacht besteed aan de verschillende niveaus waarop het gedrag plaatsvindt. Juist om sociale verschijnselen te verklaren die op een hoger niveau plaatsvinden, moet men eerst op een lager niveau (micro) gaan bekijken welke veranderingen er zijn. Dit wordt door Coleman de 'interne analyse van systeemgedrag' (Coleman, 1990, pp. 4) genoemd. Volgens hem kan je weliswaar op hoger niveau een verband aantonen maar zonder inzicht in de uitwerking ervan op microniveau is deze informatie onvolledig (Coleman, 1990). Ook Pawson en Tilley (1997) benadrukken het belang van de 'achterliggende mechanismen'. Je wilt niet alleen constateren dat er iets verandert maar je wilt ook weten waarom iets verandert (Pawson en Tilley, 1997). De aanwezigheid van een voorziening op zich zal geen direct verband vertonen met delinquent gedrag, het gaat hierbij om de achterliggende mechanismen.

Hoe en waar leren mensen elkaar kennen? Hoe komen bindingen binnen groepen tot stand? En, hoe komen deze bindingen voor individuen tot stand? Welke relatie hebben deze bindingen met delinquent gedrag? Op deze en andere vragen zal in paragraaf 2.3 getracht worden een antwoord te vinden. In deze paragraaf zullen theorieën afkomstig uit verschillende disciplines en met een verschillend verklaringsniveau met elkaar worden verenigd om uiteindelijk tot één theoretisch verklaringsmodel voor delinquent gedrag te komen. De focus zal hierbij liggen op de wijk, een van de sociale omgevingen waarbinnen het dagelijks leven van de jongeren zich afspeelt.

2.3 De wijk en delinquent gedrag: een theoretische verkenning

In deze paragraaf zal worden ingegaan op de vraag op welke manier en waarom de wijk een rol kan spelen in het verklaren van delinquent gedrag bij jongeren. Allereerst zal het vraagstuk van sociale cohesie worden uiteengezet en uiteindelijk worden uitgesplitst in twee werkzame processen: sociale cohesie en sociale controle. Vervolgens zal worden geëxpliciteerd hoe de mate van sociale cohesie en - controle in een wijk mede wordt bepaald door sociaal kapitaal. Tot slot wordt besproken hoe sociaal kapitaal (en daarmee sociale cohesie en – controle) beïnvloed wordt door de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen in een wijk. Dit alles resulteert uiteindelijk in het theoretische model van paragraaf 2.4.

2.3.1 Sociale cohesie

Hoe kan het dat mensen vreedzaam samenleven, als een eenheid die meer is dan een optelsom van de verschillende individuen? En - nog interessanter - waarom lukt dit in sommige gevallen niet? Dit is een vraag die wetenschappers al geruime tijd bezig houdt. Sociologen noemen het het ‘cohesieprobleem’ en het is, naast het ongelijkheids- en het rationaliseringsprobleem, een van de hoofdvragen van de sociologie. Cohesie is de *mate van samenhang in een samenleving* en deze kan per samenleving sterk verschillen (Ultee, Arts en Flap, 2003). Maar, is er eigenlijk wel sprake van samenhang? En, zo ja, hoe sterk

is deze? Kunnen mensen nog steeds vreedzaam samenleven als de samenhang lijkt te ontbreken?

Durkheim en het structureel functionalisme

Het cohesieprobleem is de hoofdvraag van een toonaangevende stroming binnen de sociologie: het *structureel functionalisme*. Het uitgangspunt van deze stroming is dat een samenleving samenhangt zolang deze enige vorm van structuur vertoont. Structuur kan hier worden opgevat als een breed begrip, ook de heersende normen en waarden in een samenleving vallen eronder. De grondlegger van het structureel functionalisme is Emile Durkheim (1893; 1897; 1912, zoals weergegeven in Ultee et al., 2003). Het centrale uitgangspunt van Durkheim was, in navolging van Comte (1838) en Tocqueville (1835, beide zoals weergegeven in Ultee et al., 2003), dat samenlevingen zijn opgebouwd uit verschillende groepen. Individuen ervaren in verschillende mate binding met deze groepen. Door deze binding blijven mensen beschaafd en kunnen ze vreedzaam samenleven. Dit betekent dat ze niet gewelddadig zullen zijn naar elkaar en niet naar zichzelf (zelfdoding). Durkheim (1897, zoals weergegeven in Ultee et al., 2003) legde de nadruk op het laatste. Het zelfmoordcijfer in een samenleving beschouwde hij als exemplarisch voor de mate van samenhang, de 'solidariteit' binnen een samenleving. Dit begrip groeide later uit tot 'sociale cohesie' (Durkheim, 1897 zoals weergegeven in Ultee et al., 2003).

Durkheim noemde de verschillende groepen 'intermediaire groeperingen'. Deze bevinden zich in het middenveld van de samenleving, dat wil zeggen tussen de burger en de staat in. Te denken valt aan vrijwillige verenigingen, godsdienstige groeperingen, gezins- en politieke verbanden. In zijn *integratietheorie* stelt hij dat hoe meer het individu is geïntegreerd in intermediaire groeperingen, hoe kleiner de kans op zelfdoding is. Dit gaat echter niet op voor intermediaire groeperingen die zelfdoding verheerlijken, dan neemt de kans hierop juist toe.

Om zijn theorie te ondersteunen toonde Durkheim aan dat in een intermediaire groepering met een strenge afkeuring van zelfdoding, zoals bij de katholieken, het aantal zelfdodingen lager was dan in een intermediaire groepering waarbij de norm betreffende zelfdoding minder duidelijk was, zoals het geval is in een protestantse samenleving. In

het leger, waar zelfdoding in sommige gevallen niet word afgekeurd, bleek het aantal zelfdodingen aanzienlijk hoger (Durkheim, 1879 zoals weergegeven in Ultee et al., 2003). Hiermee toonde Durkheim dus aan dat naarmate men is geïntegreerd in een intermediaire groepering de norm die in deze groepering heerst met betrekking tot zelfdoding word overgenomen.

Parsons (1973, zoals weergegeven in Ultee et al., 2003) werkte deze integratietheorie verder uit en formuleerde zodoende de *socialisatie- en internaliseringshypothese*. Het centrale uitgangspunt hiervan is: wanneer mensen verbonden zijn aan een intermediaire groepering die haar leden de heersende normen en waarden duidelijk voorhoudt en deze in zekere mate dwingend oplegt, dan zullen deze normen en waarden beter worden nageleefd. Leden van deze intermediaire groepering hebben de heersende normen en waarden namelijk sterker geïnternaliseerd (Parsons, 1973 zoals weergegeven in Ultee et al., 2003). Zowel de theorie van Durkheim als de latere aanvulling van Parsons richtten zich op het aantal zelfdodingen in een samenleving. Dit was voor hen een afspiegeling van de mate van sociale cohesie in die betreffende samenleving. Hun invalshoek was zodoende een macrosociologische, ze zochten een verklaring voor de mate van sociale cohesie op het niveau van de gehele samenleving. Hirschi (1969) ging op deze lijn van onderzoek verder maar richtte zich daarbij meer op het individu. Hij probeerde de vraag te beantwoorden hoe bindingen met de samenleving precies tot stand komen voor individuen.

De bindingstheorie van Hirschi

Hirschi (1969) opperde dat de integratietheorie van Durkheim niet volledig hoefde te steunen op de integratie van de norm over zelfdoding. Integratie in een intermediaire groepering is ook van invloed op de naleving van andere normen die binnen deze groep gelden. Op basis van dit inzicht ontwikkelde Hirschi de *bindingstheorie* (Hirschi, 1969). De bindingstheorie is gebaseerd op de aanname dat delinquent gedrag het gevolg is van zwakke of verdwenen banden met de samenleving. Hirschi gebruikt dus niet zozeer het begrip 'sociale cohesie' - de samenhang binnen een groep - maar kijkt naar de banden die het individu met de samenleving heeft.

De banden met de samenleving worden op vier manieren tot stand gebracht. In de eerste plaats via 'attachment', dit zijn de relaties die worden aangegaan met significante anderen zoals familie, vrienden en leraren en het respect en de affectie die het individu voor deze personen voelt. Als jongeren veel attachment ervaren zullen ze minder snel over gaan op delinquent gedrag. Ze willen de mensen om wie ze geven niet kwetsen en bovendien willen ze ook geen afkeuring van hun ontvangen omdat ze veel waarde hechten aan hun mening. Ten tweede kan binding met de samenleving tot stand worden gebracht via 'commitment'. Hier onder wordt de investering in - en deelname aan conventionele activiteiten verstaan, zoals het hebben van een baan. Hoe meer individuen investeren in conventionele activiteiten, hoe meer ze te verliezen hebben als ze delinquent gedrag vertonen. Bij een grote investering zal er dus minder sprake zijn van delinquent gedrag. Ten derde komt de binding tot stand via 'involvement', de tijd die besteed wordt aan conventionele activiteiten. Hoe meer tijd individuen daaraan besteden, hoe minder tijd er is voor delinquent gedrag. En ten slotte is ook 'belief' belangrijk, de mate waarin het individu waarde hecht aan de algemeen heersende normen en waarden binnen een samenleving. Hoe meer waarde hieraan gehecht wordt, hoe meer het individu van mening is deze na te moeten leven, met minder delinquent gedrag tot gevolg. Over het algemeen kan worden gesteld dat hoe zwakker deze vier banden met de samenleving zijn, hoe 'vrij' het individu is en hoe meer delinquent gedrag hij of zij zal vertonen. Er is immers niets te verliezen (Hirschi, 1969).

De bindingstheorie van Hirschi is echter omstreden en vele wetenschappers hebben geprobeerd de theorie te verbeteren en te verfijnen. Volgens Hawkins en Weis (1985) verklaart de bindingstheorie maar een deel van het mechanisme dat ten grondslag ligt aan delinquent gedrag. Om delinquent gedrag onder jongeren te voorkomen moeten inzichten uit de bindingstheorie worden gecombineerd met inzichten uit de sociale leertheorie, zo vinden zij. Deze combinatie noemen ze het 'social development model'. Uit de theorie van Hirschi volgt dat een (preventie)methode voor delinquent gedrag erop gericht zou moeten zijn de binding die de persoon heeft met bijvoorbeeld familie, vrienden en/of school of werk te versterken. Want meer binding met anderen zorgt ervoor dat er meer te verliezen is, en dus wordt de kans op delinquent gedrag kleiner. Volgens Hawkins en Weis (1985) kan de binding met anderen worden versterkt als gedrag wat bij

heersende norm past, positief wordt beloond. Vertonen jongeren echter gedrag wat tegen de norm ingaat dan moet dit adequaat en consistent worden bestraft (negatief worden beloond). Op deze manier zal positief gedrag worden herhaald waardoor de jongere zich meer verbonden zal voelen met significante anderen en het delinquent gedrag zal afnemen (Hawkins en Weis, 1985).

De theorie van Hirschi is de afgelopen veertig jaar veel getest door middel van een cross sectionele datamethode. De resultaten van deze onderzoeken waren over het algemeen zeer positief, aan de hand van de bindingstheorie kon vaak een groot gedeelte van het delinquent gedrag van jongeren worden verklaard (Hepburn, 1997; Hindelang, 1973; Johnson, 1979, Krohn en Massey, 1980; en anderen, zoals weergegeven in Agnew, 1985). Agnew was echter de eerste die in 1985 de theorie testte door middel van een longitudinale datamethode. De resultaten van dit onderzoek waren op zijn zachtst gezegd opmerkelijk te noemen omdat delinquent gedrag nu nog maar voor één tot twee procent door de bindingstheorie van Hirschi werd verklaard (Agnew, 1985). Het bewijs voor de theorie van Hirschi staat dus niet onomstotelijk vast. De verklaring die Agnew in 2003 geeft is dat de binding die jongeren ervaren met hun gezin of school sterk kan verschillen *per sociale omgeving*. Dat betekent dat, bijvoorbeeld, in een wijk met veel hoogopgeleiden en bezitters van een eigen huis de frequentie van delinquent gedrag onder jongeren lager kan zijn dan bijvoorbeeld in een wijk met veel eenoudergezinnen en een groot verloop van de bewoners. Agnew opperde dus in feite dat alleen kijken naar de manier waarop het individu bindingen met de samenleving tot stand brengt niet voldoende is omdat er geen rekening wordt gehouden met de invloed van verschillende sociale omgevingen (Agnew, 2003 zoals weergegeven in Weijters, 2008). In de volgende subparagraaf zal hier verder op in worden gegaan. Zowel de sociale desorganisatietheorie als de theorie van Sampson en Laub (1993) over 'collective efficacy' zullen worden besproken. Dit zijn beide theorieën die proberen te verklaren waarom de sociale cohesie die men ervaart en/of tot stand brengt, kan verschillen per sociale omgeving.

De sociale omgeving: desorganisatie en collective efficacy

Door aan te nemen dat bindingen per sociale omgeving sterk kunnen verschillen wordt, in navolging van Bronfenbrenner (1979), de wijk waarin de jongeren wonen een belangrijk aandachtspunt.

Ongeveer vijftien jaar geleden werd de sociale desorganisatie theorie ontwikkeld door Shaw en McKay (1942, zoals weergegeven in Duncan, Duncan en Strycker, 2002). Deze theorie heeft als uitgangspunt dat structurele factoren de sociale organisatie in een wijk kunnen verstoren. Deze verstoring leidt tot een afname van de sociale controle in een wijk. Sociale controle wordt dan opgevat als het geheel van sociale cohesie en sociale netwerken samen. Als deze afneemt, worden jongeren minder in de gaten gehouden en/of aangesproken op hun gedrag, hierdoor zal delinquent gedrag vaker voorkomen (Shaw en McKay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Van Wilsem (2003) sluit zich hierbij aan. Een gebrek aan sociale controle, zo stelt hij, zorgt ervoor dat er weinig supervisie op de jongeren is. Er is een gebrek aan 'local guardians' en dit resulteert in meer delinquent gedrag (Van Wilsem, 2003). De sociale desorganisatie theorie legt dus, behalve op de sociale cohesie in het algemeen, ook specifiek de nadruk op de sociale controle die er heerst in een wijk. Een afbrokkeling van deze sociale controle is te wijten aan structurele factoren zoals de mate van heterogeniteit van de buurt, de stabiliteit van inwoners en/of hun sociaal economische status (SES) (Junger-Tas et al., 2008). Het gaat hierbij dus om de potentiële bronnen van sociaal kapitaal die aanwezig zijn, niet om de daadwerkelijke actie. Sociaal kapitaal is hierbij simpelweg het feit dat mensen elkaar kennen, wat de kans verhoogt dat ze elkaar ook aanspreken op elkaars gedrag. Hier wordt in paragraaf 2.3.2 verder op ingegaan.

Sampson en Laub (1993) ontwikkelden een theorie die van deze sociale desorganisatietheorie is afgeleid. Het verschil is dat zij zich meer op de daadwerkelijke actie richtten; de bereidheid van inwoners echt in te grijpen. Als er veel 'binding in de wijk' is, zo stellen Sampson en Laub, zullen de inwoners vaker bereid zijn de heersende gedragsnormen te handhaven en overtreders hierop aan te spreken. Dit resulteert dan in minder delinquent gedrag (Sampson en Laub, 1993). Het begrip 'binding' wordt echter wederom anders opgevat dan in de theorie van Hirschi en van Shaw en McKay. Om dit abstracte begrip te kunnen operationaliseren splitsen Sampson en Laub het op in sociale

cohesie (het onderlinge vertrouwen en het hebben van dezelfde waarden van inwoners van de wijk) en informele sociale controle (de bereidheid van de inwoners van de wijk elkaar op wangedrag aan te spreken). Deze twee begrippen samen vormen de 'collective efficacy', letterlijk vertaald is dit de 'collectieve doelmatigheid'. Het betreft de mate waarin de inwoners van de wijk erin slagen gemeenschappelijke doelen na te streven, zoals het voorkomen van delinquent gedrag of het netjes houden van de straten (Sampson en Laub, 1993). In 1997 voeren Sampson en collega's een grootschalig onderzoek uit naar deze binding, specifiek toegepast op wijkniveau (Sampson, Raudenbush en Earls, 1997). Uit het onderzoek komt naar voren dat collective efficacy negatief gecorreleerd is met delinquent gedrag. Dit betekent dat, naarmate er minder sociale cohesie en minder informele sociale controle in een wijk is, het delinquent gedrag van jongeren toeneemt. Collective efficacy op haar beurt wordt beïnvloed door de stabiliteit van inwoners, de SES, het bezitten van een eigen huis, de leeftijd van de inwoners, de mate van etnische heterogeniteit en het aantal immigranten die in de wijk wonen.

Sociale cohesie en/of sociale controle?

Uit bovenstaande theorieën blijkt dat de mate van sociale cohesie door verschillende wetenschappers wordt aangedragen als een mogelijke verklaring voor delinquent gedrag. Met als grondlegger Emile Durkheim (1893; 1897; 1912 zoals weergegeven in Ultee et al., 2003) is het begrip door de tijd heen op vele verschillende manieren geïnterpreteerd, gebruikt en benoemd. Durkheim (1893; 1897; 1912 zoals weergegeven in Ultee et al., 2003) en Hirschi (1969) bespreken het begrip sociale cohesie op een meer algemeen niveau. Het betreft de mate van verbondenheid die door een individu wordt ervaren. Hoe meer iemand zich verbonden voelt met de samenleving (of een bepaalde groep in deze samenleving), hoe kleiner de kans dat hij of zij delinquent gedrag zal vertonen.

Kijken we specifiek naar theorieën die zich richten op de sociale cohesie die tot stand komt in een bepaalde sociale omgeving, dan blijkt dat deze per omgeving verschillend kan zijn. Hoe meer sociale cohesie er is binnen een sociale omgeving (in dit geval de wijk), hoe kleiner de kans is dat hier delinquent gedrag wordt vertoond. Bovendien duikt er bij deze theorieën ook een ander begrip op: sociale controle. In de sociale desorganisatie theorie wordt dit begrip opgevat als het geheel van sociale cohesie

en sociale netwerken samen. In de theorie van Sampson en Laub (1993) wordt dit echter weer op een andere manier bekeken. Sociale controle en sociale cohesie samen vormen de collective efficacy, zo beredeneren Sampson en Laub (1993).

Om verdere verwarring te voorkomen worden beide begrippen in dit onderzoek verder als twee afzonderlijke factoren beschouwd die beide van invloed kunnen zijn op delinquent gedrag van jongeren.

Onder de begrippen wordt het volgende verstaan:

- *Sociale cohesie*: de mate waarin de wijkbewoners zich verbonden voelen met de wijk en met de wijkbewoners, de ervaring van een onderlinge samenhang. Dit betekent dat de wijkbewoners zichzelf zien als een onderdeel van de wijk. Ze ervaren een mate van betrokkenheid en voelen zich verbonden met hun medebewoners door middel van een gemeenschappelijk kenmerk: 'we wonen allemaal in dezelfde buurt'.
- *Sociale controle*: het in de gaten houden van andere mensen en het ingrijpen als de persoonlijke norm die mensen hanteren wordt overschreden. Dit betekent dat in een wijk met veel sociale controle inwoners een groepje vechtende jongeren op hun gedrag aanspreken maar ook dat ze op de hoogte zijn van de ontwikkelingen in de buurt en bijvoorbeeld het huis van de burens in de gaten houden als deze op vakantie zijn. Het is tevens het gevoel dat andere mensen ook jou in de gaten houden. Met sociale controle wordt dus géén toezicht van officiële instanties, zoals de politie, bedoeld maar gaat het puur om de controle van andere wijkbewoners. Men zou ook kunnen spreken van *informele* sociale controle.

Ondanks dat beide begrippen in dit onderzoek onafhankelijk van elkaar worden gedefinieerd wordt er wel vanuit gegaan dat ze elkaar beïnvloeden. Als jongeren veel sociale cohesie in een wijk ervaren, zullen inwoners het ook eerder voor elkaar opnemen en er gezamenlijk voor willen zorgen dat de wijk bewoonbaar blijft. Hierdoor is de kans ook groter dat wijkbewoners die de heersende normen en waarden overschrijden in de gaten zullen worden gehouden en/of zullen worden aangesproken op hun gedrag. In een wijk met veel sociale controle zullen mensen weten wat er gebeurt in de wijk en dit kan ervoor zorgen dat ze zich ook meer verbonden zullen voelen met andere inwoners van de wijk.

2.3.2 Sociaal kapitaal

In de vorige subparagraaf is het vraagstuk van sociale cohesie en – controle besproken en is de mogelijke invloed hiervan op de mate van delinquent gedrag van jongeren in een wijk aan bod gekomen. De mate van sociale cohesie en - controle in een wijk kan worden beïnvloed door ‘sociaal kapitaal’. Wat dit begrip precies inhoudt en op welke manier het sociale cohesie en – controle kan beïnvloeden zal in deze paragraaf worden uiteengezet.

Wat is sociaal kapitaal?

Sociale cohesie en – controle in een wijk worden beide onder andere bepaald door de mate waarin wijkbewoners elkaar kennen en vertrouwen. Dit zou kunnen worden opgevat als de mate van *sociaal kapitaal* in een wijk. De eerste wetenschapper die over sociaal kapitaal schreef was Bourdieu (1885, zoals weergegeven in Portes, 1998) maar vele verschillende wetenschappers hebben zich sindsdien met het begrip bezig gehouden. Een onomstreden definitie van sociaal kapitaal is dan ook niet te geven. Volgens Portes (1998) is sociaal kapitaal: ‘Het vermogen van actoren om door middel van een lidmaatschap van een sociaal netwerk of een andere sociaal structuur bepaalde voordelen te behalen’ (Portes, 1998, pp 4.). Dit blijft echter nog redelijk ‘vaag’. Volgens Putnam (2000) is sociaal kapitaal de connectie *tussen* individuen, de sociale contacten die individuen aangaan met elkaar zodat ze een sociaal netwerk opbouwen. Dit sociale netwerk steunt op de norm van ‘wederkerigheid’ (Putnam, 2000 pp. 63). Dit betekent dat mensen diensten voor elkaar verrichten en hier ook diensten voor terug krijgen, zonder dat het precies dezelfde dienst hoeft te zijn. Er bestaat als het ware een balans tussen geven en nemen, rustend op onderling vertrouwen. Dit is niet alleen een privaat goed (het voorziet het individu in een helpende hand), maar ook een publiek goed. Onderling vertrouwen maakt een samenleving productiever dan een samenleving die gebaseerd is op achterdocht (Putnam, 2000).

Er zijn twee verschillende vormen van sociaal kapitaal te onderscheiden: bonding en bridging. ‘Bonding’ is het sociaal kapitaal dat ontstaat doordat mensen uit dezelfde soort homogene groep met elkaar omgaan. Te denken valt aan een knutselclubje voor huismoeders of een country club voor rijke mensen. Er zijn ook soorten van sociaal kapitaal die mensen van verschillende sociale groepen met elkaar verbindt, bijvoorbeeld

deelname aan een koor of een activiteit in het buurthuis. Dat wordt bridging sociaal kapitaal genoemd. Bonding kan ook tot bridging leiden. Dit betekent dat de sociale contacten die een individu binnen zijn eigen sociale groep heeft, kunnen leiden tot sociale contacten buiten deze groep (Putnam, 2000).

Sociaal kapitaal hoeft niet alleen positief te zijn. Lid zijn van een bepaald sociaal netwerk kan ook betekenen dat je je moet aanpassen aan de heersende norm, ook als dit niet jouw persoonlijke norm is (Portes, 1998). Bourgois (1991) toonde in een studie over drugsdealers in Puerto Rico deze werking van negatief sociaal kapitaal aan. Leden die uit de groep van drugsdealers stapten, naar school gingen en een betaalde baan zochten werden uitgescholden, buitengesloten en nooit meer aangekeken. Ondanks dat veel drugsdealers een ander, minder gewelddadig leven wensten, was het heel moeilijk dit voor elkaar te krijgen omdat hun vrienden hun als het ware tegenhielden. Met zijn allen hielden ze de ongewenste situatie in stand (Bourgois, 1991). Binnen een sociaal netwerk kunnen dus ook negatieve normen worden overgebracht en druk worden uitgeoefend. Dit betekent dat binnen een vriendengroep delinquent gedrag juist bevorderd kan worden.

In dit onderzoek zal sociaal kapitaal heel breed worden opgevat. De definitie luidt:

- *Sociaal kapitaal*: de connectie tussen individuen, het kennen van andere inwoners in de wijk en het hiermee begaan zijn.

De sociale netwerken die door het kennen van andere inwoners ontstaan en het vertrouwen dat wordt gegeneerd zullen verder buiten beschouwing worden gelaten. Het gaat in dit onderzoek met name om de randvoorwaarden: wijkbewoners die elkaar (her)kennen en de sociale contacten die hier uit voort komen.

De invloed van sociaal kapitaal op sociale cohesie en - controle

Wat is de invloed van sociaal kapitaal op de mate sociale cohesie en – controle in een wijk? In een wijk waar mensen elkaar kennen zullen ze zich meer verbonden voelen met elkaar en elkaar ook sneller aanspreken op wangedrag, omdat ze samen de veiligheid in de wijk willen bewerkstelligen. Met andere woorden: als mensen elkaar kennen zal er meer sociale cohesie en – controle in een buurt zijn, en dus minder delinquent gedrag. Jacobs (1961, zoals weergegeven in Putnam, 2000) en ook Sampson en zijn collega's (1997) hebben aangetoond dat buurten met een hoog niveau van sociaal kapitaal schoner

zijn, de mensen zijn er vriendelijker en de straten veiliger. Het hebben van sociaal kapitaal zorgt ervoor dat de inwoners zich verantwoordelijk voelen voor elkaar en voor zichzelf (Jacobs, 1961 zoals weergegeven in Putnam, 2000; Sampson et, al., 1997).

Neemt het sociaal kapitaal in een wijk af dan houden de inwoners elkaar ook minder in de gaten. Ze zijn minder gesocialiseerd en georganiseerd wat tot een toename van delinquent gedrag kan leiden (Putnam, 2000). Dit is ook deels uit te leggen aan de hand van de *socialisatie logica*. Als mensen met elkaar interacteren raken ze meer gesocialiseerd in een democratisch en maatschappelijk georiënteerd waardepatroon (mits, uiteraard, men in een dergelijke samenleving woont). Zo ontstaat er vertrouwen in elkaar en in de samenleving als geheel (Putnam, 1995; Hooghe, 1999). Ook de bindingstheorie van Hirschi (1969) sluit hier op aan. Binding vindt volgens hem onder andere plaats via ‘attachment’, de band die je aangaat met significante anderen. Naarmate wijkbewoners andere wijkbewoners beter leren kennen zullen zij zich ook meer hieraan gaan binden. Hoe meer wijkbewoners zich aan elkaar gaan binden, hoe hoger de sociale cohesie in de gehele wijk zal zijn.

2.3.3 Fysiek-economische voorzieningen

In de vorige paragrafen is vastgesteld dat sociaal kapitaal de mate van sociale cohesie en – controle in een wijk beïnvloedt en dat deze twee in relatie staan met de mate van delinquent gedrag van jongeren. Tot slot moeten we nog één stapje verder: hoe komt sociaal kapitaal in een wijk tot stand?

Sociaal kapitaal ontstaat daar waar mensen elkaar zien en leren kennen, dit gebeurt op ‘ontmoetingsplaatsen’ (Flap en Völker, 2005). Deze ontmoetingsplaatsen zijn onder andere de in de wijk aanwezige fysiek-economische voorzieningen. Hieronder worden winkels, sport- en recreatievoorzieningen, religieuze voorzieningen en horecagelegenheden verstaan. Deze kunnen een positieve invloed hebben op de mate van sociaal kapitaal in een wijk. Doordat mensen in fysiek-economische voorzieningen elkaar tegen komen zullen ze andere wijkbewoners beter (her)kennen. Hierdoor zullen ook de sociale cohesie en – controle in een wijk toenemen. Uit de bindingstheorie van Hirschi (1969) blijkt bovendien dat als men deelneemt aan - en investeert in een conventionele

activiteit de binding met de samenleving wordt versterkt. Dit proces wordt ook wel 'commitment' genoemd (Hirschi, 1969). Gebruik maken van een fysiek-economische voorziening is een dergelijke conventionele activiteit. Hierdoor kennen wijkbewoners elkaar en gaan ze zich meer aan elkaar binden. Ook hierdoor zal de sociale cohesie in de wijk als geheel toenemen.

Een fysiek-economische voorziening kan zowel bonding als bridging sociaal kapitaal bevorderen. Een winkel is een plek waar buurtbewoners uit allerlei verschillende sociale groepen elkaar tegenkomen, hier zal bridging sociaal kapitaal tot stand kunnen komen. Voor een sportvereniging ligt dit misschien weer anders, een golfclub zal met name bonding sociaal kapitaal zijn, het trekt immers mensen uit dezelfde sociale groep aan. Een fitnessclub kan al meer bridging sociaal kapitaal voortbrengen, hier komen mensen met verschillende sociale achtergronden.

Deelname aan (sport)verenigingen (fysiek-economische voorzieningen) op jonge leeftijd resulteert op de korte en lange termijn in een toename van sociaal kapitaal. Jongeren die participeren in het verenigingsleven maken zich de heersende sociale waarden meer eigen, ze internaliseren deze (Putnam, 1993; Warren, 2001, zoals weergegeven in Bekkers, Hooghe en Stolle, 2005). De socialiserende werking van verenigingen blijkt vooral voor jongeren van invloed (Hooghe, 1999). Uit het onderzoek van Bekkers en collega's (2005) komt naar voren dat met name participatie van jongeren in verenigingen op volwassen leeftijd resulteert in een groter vertrouwen in de medemens, sterkere altruïstische waarden, meer verantwoordelijkheidsgevoel voor het publieke welzijn en een sterkere interesse in politiek dan bij mensen die als jongere niet aan een vereniging hebben deelgenomen. Vooral dit laatste wordt gestimuleerd door participatie in sportverenigingen, jeugdverenigingen en activiteitencommissies (Bekkers, et al., 2005). Hieruit kan dus worden geconcludeerd dat deelnemen aan een vereniging zorgt voor meer sociaal kapitaal en zo de sociale cohesie en - controle binnen een wijk versterkt.

Dit verband gaat ook op voor andere fysiek-economische voorzieningen. In een sportclub leren mensen elkaar echter beter en intensiever kennen dan bijvoorbeeld in een supermarkt. De mate waarin sociaal kapitaal tot stand komt zal dus per fysiek-economische voorziening verschillen en zodoende varieert ook de hieruit voortkomende

sociale cohesie en - controle Dit kan verklaard worden aan de hand van de *afhankelijkheidshypothese* die centraal staat in de figuratiesociologie (Ultee, et al., 2003). Groepen met meer wederzijdse afhankelijkheid ervaren een grotere mate van sociale cohesie dan groepen met minder wederzijdse afhankelijkheid. Als mensen in hoge mate van elkaar afhankelijk zijn, zijn ze beter in staat zichzelf te beheersen en hun ‘natuurlijke driften’ en gevoelens onder controle te houden. Zij zullen zich dus meer met elkaar verbonden voelen dan bij een geringe wederzijdse afhankelijkheid (Ultee, et al., 2003). Mensen in een winkel zullen minder van elkaar afhankelijk zijn dan mensen die lid zijn van een sportvereniging. In een winkel koop je immers alleen je boodschappen en daarbij ben je niet afhankelijk van anderen die hetzelfde doen. Maar bij een sportvereniging sport je samen en organiseer je samen. Zeker bij teamsport is het resultaat afhankelijk van de onderlinge samenwerking. Dit resulteert in meer wederzijdse afhankelijkheid. Verschillende fysiek-economische voorzieningen kunnen dus verschillen in de mate waarin ze sociaal kapitaal genereren en zodoende ook in de mate waarop sociale cohesie (en – controle) hierdoor worden beïnvloed.

Als mensen elkaar leren kennen via fysiek-economische voorzieningen dan leren ze ook organisatorische - en sociale vaardigheden. Voorzieningen vormen een setting waarin het sociale leven kan worden becommentarieerd en bieden een gelegenheid vriendschappen op te bouwen en te onderhouden. De aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen kan er dus voor zorgen dat mensen prosociaal gedrag aanleren en meer besef krijgen van de normen en waarden in de wijk. Uit de integratietheorie van Durkheim (1879, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003) volgt dat, naarmate men meer is geïntegreerd in een groepering, de overdracht van de norm die binnen deze groepering heerst ook sterker zal zijn (Durkheim 1879, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003). De mate waarin er binnen een fysiek-economische voorziening dergelijke ‘normoverdracht’ plaats vindt kan per voorziening verschillen. Zo heeft een winkel een minder duidelijk opgelegde norm betreffende delinquentie omdat contact onderling weinig intensief is. Volgens de socialisatie- en internaliseringshypothese van Parsons (1973, zoals weergegeven in Ultee, Arts en Flap, 2003) zal de aanwezigheid van een winkel dus minder invloed uitoefenen op de heersende norm over delinquent gedrag in een wijk dan een kerkgenootschap. Deze laatste zal duidelijkere en dwingendere

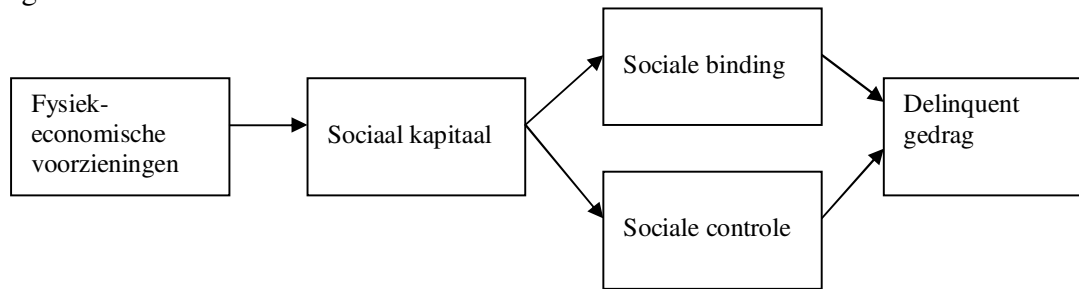
normen met betrekking tot delinquent gedrag hebben, bovendien is het onderlinge contact er intensiever. Afhankelijk van de gehanteerde normen zal dit kunnen leiden tot een toename of afname van delinquent gedrag. Keuren de mensen die gebruik maken van de voorziening delinquent gedrag af, dan zal dit gedrag minder vaak voorkomen. Het kan echter ook zijn dat delinquent gedrag juist wordt verheerlijkt, wat een toename ervan tot gevolg zal hebben (negatief sociaal kapitaal). De mate waarin de heersende norm binnen een voorziening wordt overgedragen heeft dus een onmiddellijke invloed op fysiek-economische voorzieningen, er is hier dus geen sprake van een mediërende rol van sociale cohesie en – controle.

Afgezien van bovenstaand verband kan samenvattend worden gesteld dat, hoe meer fysiek-economische voorzieningen er in een wijk zijn en hoe meer gebruik hier van wordt gemaakt, hoe meer sociaal kapitaal er is. En, hoe meer sociaal kapitaal, hoe meer sociale cohesie en – controle er in een wijk zal zijn en hoe minder delinquent gedrag er zal worden vertoond.

2.3.4 Het theoretische model

Als de theorieën over fysiek-economische voorzieningen, sociaal kapitaal en sociale cohesie en - controle worden samengevoegd dan ontstaat het volgende verklaringsmechanisme: naarmate er meer fysiek-economische voorzieningen in een wijk zijn, zullen mensen elkaar beter kennen (sociaal kapitaal), hierdoor voelen de inwoners zich ook meer verbonden met elkaar (sociale cohesie) en zullen ze elkaar sneller aanspreken op wangedrag (sociale controle) waardoor de mate van delinquent gedrag van jongeren in een wijk zal afnemen. Dit is een ‘bottom-up’ proces (Forrest en Kearns, 2001), het komt tot stand op het lokale niveau en wordt gefundeerd via sociaal kapitaal, sociale cohesie en - controle. Op basis hiervan kan het volgende model worden gemaakt:

Figuur 2 *Het theoretische model*

De relatie tussen sociale cohesie en – controle in een wijk en de mate van delinquent gedrag is al veelvuldig onderzocht, zo is in de vorige paragrafen besproken. Naarmate er meer sociale cohesie en – controle in een wijk aanwezig is zal er minder delinquent gedrag plaatsvinden. Ook de bevorderende werking van sociaal kapitaal op sociale cohesie en – controle is al meerdere malen vastgesteld. Het onderzoek naar de eventuele invloed van fysiek-economische voorzieningen hierop staat echter nog in de kinderschoenen. Flap en Völker (2005) tonen een verband aan tussen het voorzieningsniveau in een wijk en de, zoals zij dat noemen, ‘fysieke en sociale orde’. Dit verband blijkt te worden gemedieerd door sociaal kapitaal en informele sociale controle. Het gevonden verband is significant, maar erg zwak (Flap en Völker, 2005). Ook Wittebrood (2008) toont een dergelijk verband aan, al test zij niet expliciet op sociaal kapitaal. Behalve de informele sociale controle neemt ook de binding in een wijk toe naarmate er meer voorzieningen aanwezig zijn (of als deze zo is ingericht dat mensen elkaar gemakkelijk ontmoeten), zo kwam uit haar onderzoek naar voren. Dit leidt uiteindelijk tot meer sociale veiligheid. Het verband bleek echter met name samen te hangen met de *perceptie* van veiligheid en niet met de daadwerkelijke uitwerking hiervan (Wittebrood, 2008).

Duidelijk is dat er pas recentelijk aandacht bestaat voor de invloed van fysiek-economische voorzieningen in relatie met de ‘sociale en fysieke orde’. Dit verband is bovendien nog nooit specifiek onderzocht voor *jongeren en delinquent gedrag*.

2.3.5 Hoofdvraag en hypotheses

Na deze theoretische verkenning is het belangrijk om te onderzoeken of er in de praktijk ook daadwerkelijk een (indirect) verband kan worden vastgesteld tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag. Aan de hand van het theoretische model wordt verondersteld dat dit verband zal lopen via sociaal kapitaal, sociale cohesie en sociale controle. Omdat in de beschikbare dataset geen informatie over sociaal kapitaal voorhanden was, zal dit in dit onderzoek verder buiten beschouwing worden gelaten. De eventueel mediërende rol van sociale cohesie en sociale controle zal echter wel worden onderzocht.

De vraagstelling kan als volgt worden geformuleerd:

Is er een relatie tussen de fysiek-economische voorzieningen die aanwezig zijn in een wijk en delinquent gedrag van jongeren, en wordt deze eventuele relatie gemedieerd door sociale cohesie en/of sociale controle?

De verschillende hypotheses die op basis van de literatuur kunnen worden geformuleerd zullen hieronder apart worden besproken.

Hypothese 1: *Er bestaat een relatie tussen de mate waarin fysiek-economische voorzieningen in een wijk aanwezig zijn en het delinquent gedrag van jongeren.*

H1a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1e.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren toenemen.

De verwachting is dat het verband tussen de aanwezigheid van verschillende fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag positief zal zijn. Doordat mensen elkaar hier leren kennen (opbouw sociaal kapitaal) zal er meer sociale cohesie en – controle in een wijk ontstaan, hierdoor zal de mate van delinquent gedrag in de wijk afnemen. Bij hypothese 2 en 3 wordt dit mediërende verband van sociale cohesie en sociale controle verder besproken. De mediërende werking van sociaal kapitaal zal in dit onderzoek niet worden onderzocht.

Afgezien van de mediërende rol van sociale cohesie en – controle kan voor de aanwezigheid van horecagelegenheden in een wijk nog een alternatieve hypothese worden opgesteld (hypothese 1e). Horecagelegenheden kunnen namelijk ook negatief sociaal kapitaal genereren. Dat wil zeggen dat mensen (jongeren) die elkaar daar leren kennen of elkaar daar vaak treffen ook deviante normen met betrekking tot delinquent gedrag aan elkaar kunnen overdragen. Vriendengroepen die veel in horecagelegenheden zijn zullen mogelijk op deze manier juist delinquent gedrag in de wijk stimuleren. Dergelijk gedrag wordt als het ware verheerlijkt. Een verklaring hiervan kan worden gegeven aan de hand van de integratietheorie van Durkheim (1879, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003) en de socialisatie- en internaliseringshypothese van Parsons (1973, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003). Het centrale uitgangspunt bij deze theorieën is dat de heersende norm binnen een groep door leden van deze groep zal worden overgenomen, onafhankelijk van het feit of deze norm in vergelijking met andere groepen deviant is. De verwachting is dat het verband tussen horecagelegenheden en delinquent gedrag positief is: hoe meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn, hoe meer negatief sociaal kapitaal zal worden gegenereerd en des te meer er sprake zal zijn van delinquent gedrag. Hierbij wordt geen mediërende rol van sociale cohesie en – controle verondersteld, en daarom wordt dit verband alleen hier besproken en komt het bij hypothese 2 en 3 niet meer aan de orde.

Hypothese 2: *De relatie tussen fysiek-economische voorzieningen in een wijk en delinquent gedrag van jongeren wordt gemedieerd door sociale cohesie.*

H2a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

De mate waarin sociale cohesie wordt bevorderd door de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen zal waarschijnlijk per voorziening verschillen omdat de mate waarin sociaal kapitaal wordt gegeneerd ook per voorziening verschillend is. In een winkel komen mensen elkaar regelmatig tegen maar meer dan een kort, beleefd gesprekje zal er niet plaatsvinden. Het contact met andere wijkbewoners blijft in een winkel dus oppervlakkig. Wel draagt een winkel bij aan het onderling herkennen van andere wijkbewoners. Deze herkenning zal kunnen leiden tot meer sociale cohesie in een wijk. In een sport- en recreatievoorziening is het onderlinge contact intensiever en zal er zodoende meer sociaal kapitaal worden gegeneerd. Mensen zijn samen aan het sporten of zien elkaar na afloop. Hierdoor herkennen wijkbewoners elkaar niet alleen makkelijker maar kennen ze elkaar ook echt beter. Bovendien zijn mensen bij bepaalde teamsporten ook meer van elkaar afhankelijk wat volgens de afhankelijkheidshypothese (Ultee, et al., 2003) zou kunnen resulteren in meer sociale cohesie. Het is echter een selecte groep die deelneemt aan een sport- en/of recreatievoorziening. De onderlinge sociale cohesie kan daardoor wel toenemen, maar dit hoeft dus niet te betekenen dat de sociale cohesie in de gehele wijk groter wordt. Het sociaal kapitaal is immers alleen toegenomen bij de mensen die aan de voorziening deelnamen. Bovendien maken er ook mensen van deze voorziening gebruik die niet in dezelfde wijk wonen. Religieuze voorzieningen zullen waarschijnlijk wel sterk bijdragen aan de sociale cohesie in een wijk. Hier zien mensen elkaar intensief, helpen en steunen ze elkaar en lossen ze samen problemen op. Religieuze voorzieningen zijn een bron van sociaal kapitaal. De sociale cohesie zal hierdoor worden versterkt, des te meer omdat onderlinge verbondenheid een belangrijk

onderdeel van het geloof is. De aanwezigheid van een horecavoorziening kan ook bijdrage aan de mate van sociale cohesie omdat ook dit een ontmoetingsplek is. Verschillende wijkbewoners treffen elkaar daar, toch is het ook een select groepje wat veelvuldig gebruik zal maken van horecavoorzieningen (en mogelijk mensen van buiten de wijk) en zodoende zal de invloed ervan vermoedelijk ook niet heel groot zijn. Concluderend kan worden gesteld dat fysiek-economische voorzieningen door middel van het genereren van sociaal kapitaal positief zullen bijdragen aan de mate van sociale cohesie in een wijk.

De verwachting is dat naarmate er meer sociale cohesie in een wijk is er minder delinquent gedrag worden vertoond. Dit volgt uit de integratietheorie van Durkheim (1879, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003), naarmate men meer geïntegreerd is in een groepering, is de kans op normafwijkend gedrag kleiner. De wijk kan worden gezien als een groepering, naarmate hier meer onderlinge cohesie is neemt de kans op delinquent gedrag af. Ook de theorie van Hirschi (1969) is hierop van toepassing. Als er een sterke sociale cohesie in een wijk heerst, zullen jongeren zich ook meer binden aan de wijk en zodoende minder snel tot delinquent gedrag overgaan. Sampson en Laub (1993) stellen ook dat naarmate de sociale cohesie in een wijk toeneemt, de bereidheid om gedragsnormen te handhaven stijgt. De kans op delinquent gedrag zal zodoende dan afnemen. Dit wordt ten slotte ook in de sociale desorganisatietheorie verondersteld: hoe meer cohesie, hoe minder delinquent gedrag (Shaw en Mckay, 1942, zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). De verwachting is dat met name de sociale cohesie die jongeren zelf ervaren bepalend zal zijn voor het al dan niet overgaan tot delinquent gedrag. Buurtbewoners kunnen weliswaar aangeven dat ze in een buurt wonen met veel sociale cohesie maar als de jongeren dit niet als zodanig ervaren zal hier geen preventieve werking vanuit gaan met betrekking tot delinquent gedrag.

Hypothese 3: De relatie tussen fysiek-economische voorzieningen in een wijk en delinquent gedrag van jongeren wordt gemedieerd door sociale controle.

H3a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

Ook de mate van sociale controle die ontstaat door de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen kan per voorziening verschillen. In winkels is het onderlinge contact van buurtbewoners weliswaar gering, herkenning speelt hier wel een belangrijke rol en dit is een essentieel punt voor sociale controle. In sport- en recreatievoorzieningen en horecavoorzieningen is het contact intensiever en wordt er meer sociaal kapitaal gegenereerd. De sociale controle die hieruit voort komt, is mogelijksterker dan ook sterker. Hier geldt echter ook weer dat een kleinere groep wijkbewoners van de voorziening gebruik maakt, wat weliswaar resulteert in sterke sociale controle onderling maar niet zozeer binnen de wijk als geheel. Bovendien maken ook mensen van buiten de wijk gebruik van de voorzieningen. Religieuze voorzieningen, zoals een kerk, dragen vermoedelijk sterk bij aan de mate van sociale controle. Niet alleen omdat mensen intensief contact met elkaar hebben, maar ook omdat binnen religieuze voorzieningen sociale controle vaak belangrijk is. Elkaar helpen en zodoende elkaar in de gaten houden, is over het algemeen een belangrijk speerpunt binnen het geloof. Fysiek-economische voorzieningen kunnen zodoende leiden tot een toename van de sociale controle in een wijk en dit draagt ertoe bij dat er minder delinquent gedrag is. Uit de sociale desorganisatietheorie van Shaw en Mckay (1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002) komt naar voren dat een gebrek aan sociale controle ervoor zorgt dat er weinig supervisie is in de wijk is en jongeren ongestoord hun gang kunnen gaan. Delinquent gedrag zal dan meer voorkomen (Shaw en Mckay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Ook de theorie van Sampson en Laub (1993) sluit hierbij aan. Als er veel 'binding' (in dit geval ook sociale controle) is in de wijk, zo stellen Sampson en Laub,

zullen de inwoners eerder bereid zijn de heersende gedragsnormen te handhaven en overtreders hierop aan te spreken. De pakkans is groter en hierdoor zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen (Sampson en Laub, 1993). De verwachting is dat met name de sociale controle die jongeren zelf ervaren bepalend zal zijn voor het al dan niet overgaan tot delinquent gedrag. Buurtbewoners kunnen weliswaar aangeven dat ze in een buurt wonen met veel sociale controle maar als de jongeren dit niet als zodanig ervaren zal hier geen preventieve werking vanuit gaan met betrekking tot delinquent gedrag.

Controlevariabelen

Uit de literatuur komt naar voren dat er enkele belangrijke achtergrondkenmerken van de jongeren zelf en van de wijk in zijn geheel een rol kunnen spelen bij de verklaring van delinquent gedrag van jongeren. Daarom zal er in het onderzoek gecontroleerd worden op enkele van deze kenmerken.

In de eerste plaats zijn dit individuele kenmerken. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en gezinssamenstelling een belangrijk deel van delinquent gedrag van jongeren verklaarden (Blom et al., 2005; CBS, 2007; Junger-Tas et al., 2008). Voor deze individuele kenmerken zal in het empirisch onderzoek dan ook worden gecontroleerd.

Op wijkniveau kunnen enkele structurele factoren de sociale organisatie in een wijk verstoren, zo kwam uit de sociale desorganisatie theorie naar voren (Shaw en Mckay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Deze verstoring leidt tot een afname van de sociale controle en sociale cohesie in een buurt. De structurele factoren die verantwoordelijk kunnen zijn voor een verstoring van de sociale organisatie in een wijk zijn: de mate van heterogeniteit van de buurt, de stabiliteit van inwoners en/of de sociaal economische status van de inwoners (SES) (Shaw en Mckay, 1942, zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Zodoende wordt ook voor deze drie factoren in het empirische onderzoek gecontroleerd. In wijken waar veel jongeren wonen, zal de mate van delinquentie vermoedelijk hoger zal zijn dan in wijken waar voornamelijk ouderen wonen en daarom zal tot slot ook de gemiddelde leeftijd van de wijkbewoners als controlevariabele worden meegenomen.

3. Methode

Op basis van de literatuur zijn er in het vorige hoofdstuk drie verschillende hypothesen opgesteld over het mogelijke verband tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag van jongeren. De vraag is nu of deze hypothesen in de praktijk ook daadwerkelijk kunnen worden bewezen. Om hier achter te komen is er van februari tot en met juni 2009 een onderzoek uitgevoerd in Capelle aan den IJssel, een middelgrote stad grenzend aan Rotterdam. Aan de hand van dit onderzoek en al bestaande gegevens over Capelle aan den IJssel is uiteindelijk een uitgebreid databestand samengesteld dat zowel individuele - als wijkgerelateerde kenmerken van de jongeren bevatte.

Hoe dit databestand precies is samengesteld, op welke manier de variabelen zijn geoperationaliseerd en welke statistische analyses vervolgens zijn toegepast kunt u in dit hoofdstuk lezen.

3.1 Dataverzameling

Waarom nou juist Capelle aan den IJssel als onderzoekseenheid? Het doel van dit onderzoek was gedrag op individueel niveau (delinquentie van jongeren) te relateren aan bepaalde kenmerken op wijkniveau (de aanwezige fysiek-economische voorzieningen en de mate van sociale cohesie en – controle). Er is voor Capelle aan den IJssel gekozen omdat hierover al informatie met betrekking tot de individuele kenmerken van de jongeren voorhanden was. Deze informatie is in 2008 ingewonnen door middel van een grootschalig scholierenonderzoek uitgevoerd door het Verweij-Jonker instituut. Zodoende moesten alleen nog de wijkgerelateerde kenmerken die van invloed zouden kunnen zijn op de mate van delinquent gedrag in kaart worden gebracht.

Het uiteindelijke databestand is samengesteld aan de hand van drie verschillende bronnen: het scholierenonderzoek, het buurtonderzoek en de buurtmonitor van Capelle aan den IJssel. Alle drie zullen hieronder kort worden toegelicht.

3.1.1 Het scholierenonderzoek

Het Verweij-Jonker instituut heeft in het kader van een evaluatie-onderzoek naar de strategie Communities that Care (CtC) in 2008 een grootschalig scholierenonderzoek uitgevoerd. Het doel was het probleemgedrag van jongeren in Capelle aan den IJssel in kaart te brengen. Ook kwamen belangrijke achtergrondkenmerken van de jongeren aan bod, zoals de gezinsituatie, de leeftijd, het geslacht, etc. In het onderzoek werd onder andere gebruik gemaakt van gevalideerde onderzoeksinstrumenten die (deels) door Sampson en Laub (1993) zijn ontwikkeld.

Het onderzoek vond plaats in oktober en november 2008 onder alle jongeren tussen de twaalf en zeventien jaar oud die op dat moment in Capelle aan den IJssel woonden. Zij werden benaderd door middel van een uitgebreide brief waarin informatie werd gegeven over het onderzoek. Met een persoonlijke internet-inlogcode kregen zij eenmalig toegang tot het scholierenonderzoek. Om de respons te verhogen is er na drie weken een rappelbrief verstuurd. Ook werden er diverse prijzen onder de deelnemers verloot. Van de 4.820 jongeren die benaderd werden, was de uiteindelijke (bruikbare) respons 32%, wat neerkomt op 1522 jongeren (Braam en Jonkman, 2009). Helaas hadden acht jongeren hun wijk niet duidelijk ingevuld, zodoende is er voor dit onderzoek informatie over 1514 jongeren uit het databestand gebruikt.

Het Verweij-Jonker instituut heeft de uiteindelijke steekproefrespons vergeleken met de aantallen op populatieniveau. Er bleken geen grote verschillen te zitten tussen de steekproef en de gehele populatie. In een aantal wijken hadden echter wel iets minder jongens dan meisjes meegedaan aan het onderzoek en week de leeftijdsverdeling van de steekproef iets af van het populatiegemiddelde. Dit leverde echter geen grote problemen op voor een betrouwbare analyse (Braam en Jonkman, 2009).

3.1.2 Het buurtonderzoek

Behalve op individueel niveau was het ook van belang dat er informatie werd ingewonnen op wijkniveau. Daarom is er, in samenwerking met vijf andere masterstudenten, die ook onderzoek doen naar de invloed van buurtkenmerken op het

probleemgedrag van jongeren, een gezamenlijke vragenlijst opgesteld. Hierin stonden onder andere vragen met betrekking tot het aanbod van fysiek-economische voorzieningen. Er is bewust gekozen voor een vragenlijst met gestandaardiseerde vragen, ook wel een enquête genoemd. Met een enquête worden alle respondenten op dezelfde manier ondervraagd en dit maakt het onderzoek redelijk betrouwbaar. Een enquête wordt doorgaans gebruikt om de 'verdeling van verschijnselen, kenmerken of opinies in een bevolking of groep vast te stellen' ('t Hart, et al., 1993, pp. 229). Voor dit onderzoek moest de verdeling van een bepaald kenmerk, - het aantal fysiek-economische voorzieningen - in kaart worden gebracht en daarom lag de enquête als onderzoeksmethode voor de hand. Deze informatie zou ook kunnen worden verkregen bij de gemeente, maar hier is uit praktische overwegingen niet voor gekozen. Behalve tijdrovend zal dit mogelijkwijs ook onvolledige informatie opleveren, het was onduidelijk of de gemeente over al deze informatie beschikte en of deze informatie wel up to date zou zijn.

De vragenlijst is vanaf mei 2009 in alle tien wijken van Capelle aan den IJssel schriftelijk bezorgd. De indeling van de wijken is op dezelfde manier gebeurd als in het scholierenonderzoek van het Verweij-Jonker instituut zodat in een later stadium de wijkinformatie gekoppeld kon worden aan de informatie van de scholieren die in deze wijk woonden. In de brief werd het onderzoek uitgelegd en was het internetadres te vinden waar de buurtbewoners de enquête konden invullen. Er werd nadrukkelijk vermeld dat de enquête bedoeld was voor buurtbewoners ouder dan 18 jaar en wonend in een van de wijken in Capelle aan den IJssel. In de tien wijken werden 2647 brieven bezorgd, afhankelijk van het aantal huizen per straat waren dit er gemiddeld twee of drie per straat. Het onderzoek was zo opgezet dat elke straat in Capelle aan den IJssel evenredig verdeeld was in de steekproef. Zodoende kan men spreken van een redelijke aselechte enkelvoudige steekproef, de kans om geselecteerd te worden was voor alle inwoners van de betreffende wijken nagenoeg gelijk ('t Hart, et al., 1993).

Helaas was de respons na twee weken nog maar 6,4%. Daarom is er besloten om tot een andere aanpak over te gaan. In alle wijken zijn nogmaals aselekt 1000 brieven verspreid, ditmaal echter met een papieren enquête en een retourenvelop bijgesloten. Zo konden de mensen die geen internet hadden (of hier niet veel gebruik van maakten) de

enquête ook invullen. Bovendien werd er zoveel mogelijk gebruik gemaakt van een persoonlijke benadering. Alvorens de brief af te geven werd er eerst bij de wijkbewoners aangebeld. Na een korte introductie van het onderzoek werd het belang van deelname benadrukt.

Op 1 juni 2009 is de dataverzameling gestopt. De uiteindelijke respons was 12,5% van het totale aantal uitgezette enquêtes, dit komt neer op 442 ingevulde enquêtes. In ongeveer de helft van alle gevallen betrof dit een schriftelijke enquête, de rest gebeurde via internet. Concluderend kan worden gesteld dat de respons niet heel erg hoog is, edoch wel voldoende om een betrouwbare analyse uit te kunnen voeren. Ook in vorige onderzoeken bleek het moeilijk een goede respons te krijgen in Capelle (Gemeente Capelle aan den IJssel, 2007).

Uit tabel 1 komt naar voren dat Oostgaarde Zuid en Middelwatering West de meeste respondenten hadden, beide zijn ook redelijk grote wijken. De minste respons had met name Schollebaar Noord. Dit is echter ook een redelijk grote wijk en zodoende moet er helaas worden geconcludeerd dat de respons niet een hele goede weerspiegeling was van het aantal inwoners per wijk. Dit leverde voor het onderzoek geen grote problemen op. Per wijk zijn de gemiddelde scores uiteindelijk berekend (zie paragraaf 3.3) en de verschillen in aantal respondenten per wijk vallen zodoende weg. Het is echter wel zo dat de scores in wijken waaruit weinig respons kwam mogelijk minder betrouwbaar zijn, ze zijn immers gebaseerd op minder respondenten.

De enquête is door iets meer vrouwen (58,1%) ingevuld dan door mannen (41,9%). Dit komt echter wel redelijk overeen met het populatie gemiddelde, van de inwoners in Capelle aan den IJssel is ongeveer 52% vrouw en 48% man (Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008). De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 51 jaar. Dit komt precies overeen met de gemiddelde leeftijd van de alle inwoners van Capelle aan den IJssel van 51 jaar en ouder, dit was ook 51 jaar (Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008). De steekproef was qua leeftijd dus representatief voor de gehele populatie.

Tabel 1

Respondenten buurtonderzoek per wijk

Wijk	Aantal	Percentage
Capelle West	28	6.3
Fascinatio	26	5.9
's Gravenland	40	9.0
Middelwatering Oost	39	8.8
Middelwatering West	65	14.7
Oostgaarde Noord	45	10.2
Oostgaarde Zuid	76	17.2
Schenkel	49	11.1
Schollevaar Noord	11	2.5
Schollevaar Zuid	63	14.3
Totaal	442	100

3.1.3 De buurtmonitor

Vervolgens zijn er ook enkele gegevens verzameld die afkomstig waren uit de buurtmonitor van Capelle aan den IJssel (Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008). Deze buurtmonitor komt tot stand door middel van een samenwerkingsverband tussen de gemeente, de Corporatie Woningpartners, de politie en een beleidsonderzoeks en –advies bureau. De buurtmonitor is schriftelijk te raadplegen maar ook via internet te bekijken en wordt jaarlijks voorzien van nieuwe informatie. De verzameling van de gegevens die in de buurtmonitor staan is tweeledig: de objectieve gegevens komen grotendeels uit bestanden van de gemeente zelf en de subjectieve gegevens komen uit een bevolkingsenquête. De laatste was twee jaar geleden, onder alle inwoners ouder dan zestien jaar verspreidde de gemeente in 2007 aselect 7272 enquêtes. De respons was 46%, dit zijn 3353 geretourneerde vragenlijsten (Gemeente Capelle aan den IJssel, 2008). Doordat de respons relatief gezien zo hoog was, kan er worden geconcludeerd dat het een redelijk goede afspiegeling is van de daadwerkelijke populatie.

3.2 Operationalisatie

In deze paragraaf zal worden uiteengezet op welke manier de afhankelijke, onafhankelijke, mediënde - en controlevariabelen in het onderzoek zijn geoperationaliseerd.

3.2.1 *Afhankelijke variabele*

De afhankelijke variabele betrof de mate van *delinquent gedrag* dat jongeren tussen de twaalf en de achttien jaar oud vertoonden. In het scholierenonderzoek is gevraagd of de jongeren in het afgelopen jaar (twaalf maanden) acht verschillende vormen van delinquent gedrag wel of niet hadden vertoond. De acht vragen betroffen allemaal 'lichtere' vormen en varieerden van op straat iets vernielen tot een wapen bij zich dragen (zie bijlage 1.1 voor de exacte vragen).

De antwoordmogelijkheden waren 'nee' (0) en 'ja' (1). Van deze acht verschillende vragen is een samengestelde variabele 'delinquentie' gemaakt met een gemiddelde van alle scores. Dit betekent dat het een continue variabele is geworden met scores tussen de 0 (vertoond geen enkele vorm van delinquent gedrag) tot 1 (vertoond alle vormen van delinquent gedrag). Uit de betrouwbaarheidsanalyse kwam een Cronbachs Alpha van 0.609, dat betekent dat de items redelijk goed schaalbaar zijn.

De variabele 'Delinquentie' bleek echter niet te voldoen aan de eisen van een normaalverdeling en daarom is ervoor gekozen de variabele te transformeren. Na de transformatie verbeterde de scheefheidswaarde en werd de variabele in de analyse opgenomen. De variabele was echter nog steeds niet perfect normaal verdeeld, dit kan de resultaten enigszins hebben beïnvloed. Het is van belang om hier bij de interpretatie van de resultaten rekening mee te houden.

3.2.2 *Onafhankelijke variabelen*

De onafhankelijke variabelen waren de aanwezigheid van verschillende fysiek-economische voorzieningen per wijk en tevens de tevredenheid over het aanbod van deze voorzieningen. In dit onderzoek is ervoor gekozen deze informatie te achterhalen aan de

hand van het buurtonderzoek. Dit betekent dat niet de daadwerkelijke verdeling van fysiek-economische voorzieningen in kaart is gebracht, maar de *perceptie* van de inwoners van de wijk van deze voorzieningen. De keuze voor deze tactiek is gebaseerd op de aanname dat, als buurtbewoners voorzieningen niet kennen, de voorzieningen er niet zijn of in ieder geval niet populair zijn. Verschillende onderzoekers die (fysiek-economische) voorzieningen in kaart hebben gebracht kozen voor dezelfde strategie van zelfrapportage door middel van een enquête (zie bijvoorbeeld Flap en Völker, 2005; Lochner, Kawachi en Kennedy, 1999).

Bij de analyse van de resultaten bleek dat veel wijkbewoners verdeeld hadden geantwoord op de vragen of bepaalde voorzieningen wel of niet aanwezig waren. Vermoedelijk is dit te wijten aan het feit dat wijkbewoners soms niet precies wisten of een voorziening wel of niet in hun wijk stond. Neem bijvoorbeeld een zwembad, veel wijkbewoners weten wel of er een zwembad dichtbij is maar niet of deze precies binnen de grenzen van hun wijk valt. Zij gaven in de enquête aan dat er een zwembad in wijk aanwezig was terwijl dit in werkelijkheid dus niet zo was. Om dit probleem op te lossen, is ervoor gekozen de meerderheid van de respondenten in een wijk te 'geloven'. Dat wil zeggen dat als 30% van de wijkbewoners invulde dat er in hun wijk geen bakker was en 70% wel, dan werd aangenomen dat de wijk wel beschikte over een bakker. Dit is, daar waar mogelijk, gecontroleerd aan de hand van de site van de gemeente (www.capelleaandenijssel.nl) en/of de gouden gids. Afgezien van het zwembad (alleen aanwezig in Middelwatering West) kwam deze meer objectief vastgestelde aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen overeen met de antwoorden die de meerderheid van de wijkbewoners hadden gegeven.

In het buurtonderzoek werd gevraagd naar de *aanwezigheid* van elf verschillende fysiek-economische voorzieningen in de wijk. Bij deze vragen werd nadrukkelijk vermeld dat het hier ging om de daadwerkelijke aanwezigheid van de voorzieningen en niet om het eventuele gebruik hiervan. De verschillende antwoordmogelijkheden waren 'ja' (1), 'nee' (0) of weet niet (missing value). Aan de hand van de scores op deze elf vragen zijn vier samengestelde variabelen gemaakt: winkels, sport- en recreatieve voorzieningen, religieuze voorzieningen en horecagelegenheden (zie bijlage 1.2 voor de

exacte vragen en een overzicht van de manier waarop de variabelen vervolgens zijn samengesteld).

Ook werd in het buurtonderzoek gevraagd naar de mate van *tevredenheid* over de aanwezige voorzieningen: winkels, sport- en recreatievoorzieningen, religieuze voorzieningen en horecagelegenheden (zie voor de exacte vragen bijlage 1.2). De antwoordmogelijkheden waren ‘zeer ontevreden’(0), ‘ontevreden’ (1), ‘tevreden’(2) en ‘zeer tevreden’(3). De scores op deze vier verschillende vragen zijn samengevoegd tot één continue schaal: de gemiddelde tevredenheid over het aanbod van fysiek-economische voorzieningen in een wijk. Uit de betrouwbaarheidsanalyse kwam naar voren dat deze variabelen goed schaalbaar zijn, de Cronbachs Alpha was 0.856.

3.2.3 Mediërende variabelen

De mediërende variabelen sociale cohesie en – controle waren afkomstig uit het scholierenonderzoek, dit is dus op individueel niveau gemeten. Het betreft de mate van sociale cohesie en - controle die de jongeren ervaren, en niet de mate waarin de buurtbewoners dit deden. Deze keus is bewust gemaakt. Met name de sociale cohesie en - controle die jongeren zèlf ervaren is bepalend voor het al dan niet overgaan tot delinquent gedrag. Buurtbewoners kunnen weliswaar aangeven dat ze in een buurt wonen met veel sociale cohesie en – controle, maar als de jongeren dit niet als zodanig ervaren zal hier geen preventieve werking vanuit gaan.

Met betrekking tot *sociale cohesie* stonden in het scholierenonderzoek vijf verschillende stellingen (voor de exacte vragen zie bijlage 1.3). De antwoordmogelijkheden waren: NEE! (0) nee (1) ja (2) en JA! (3). De scores op deze vijf verschillende stellingen zijn samengevoegd tot een continue variabele ‘sociale cohesie’. Uit de betrouwbaarheidsanalyse kwam naar voren dat de stellingen goed schaalbaar zijn, de Cronbachs Alpha was 0.780.

Met betrekking tot *sociale controle* stonden in het scholierenonderzoek ook vijf verschillende stellingen (voor de exacte vragen zie bijlage 1.3). Ook hier waren de antwoordmogelijkheden: NEE! (0) nee (1) ja (2) en JA! (3). De continue variabele ‘sociale controle’ is samengesteld uit deze vijf stellingen en had bij de

betrouwbaarheidsanalyse een Cronbachs Alpha van 0.732, wat betekent dat de stellingen goed schaalbaar zijn.

3.2.4 Controlevariabelen

De controlevariabele zijn op individueel niveau (scholierenonderzoek) en op wijkniveau (buurtmonitor) gemeten. Ze worden hier afzonderlijk van elkaar besproken.

Op individueel niveau is allereerst de dichotome variabele *geslacht* gemaakt waarbij de referentiecategorie een jongen was met de score 0 en een meisje de score 1 kreeg. De continue variabele *leeftijd* varieerde tussen de twaalf en de zeventien jaar oud. *Etniciteit* was ook een dichotome variabele en is gemeten aan de hand van het geboorteland van de ouders. Dit is gedaan volgens de standaard definitie van het CBS waarbij iemand als allochtoon wordt beschouwd als tenminste één ouder in het buitenland is geboren (Keij, 1999). De referentiecategorie was autochtoon, als beide ouders van de jongere in Nederland waren geboren kreeg deze de score 0, anders de score 1. Voor het *opleidingsniveau* is gekeken op welke school de jongeren zaten. De vele verschillende antwoordmogelijkheden zijn teruggebracht tot drie mogelijkheden: VMBO, Havo en VWO. Hier zijn vervolgens twee dummyvariabelen van gemaakt met het VWO als referentiecategorie. Als laatste is er gevraagd wie er allemaal bij de jongeren in huis wonen. Vervolgens is hier de variabele *gezinssamenstelling* van gemaakt met tweeoudergezinnen en stiefoudergezinnen met de score 0 (referentiecategorie) en eenoudergezinnen met de score 1. De exacte vragen die in het scholierenonderzoek stonden kunt u terugvinden in bijlage 1.4.

Op wijkniveau is de *etnische heterogeniteit* gemeten. Dit is de gemiddelde score op de Blau index per wijk, deze is uitgerekend op basis van cijfers uit de buurtmonitor. De Blau index geeft de mate van heterogeniteit in etnische samenstelling weer (Pitts, 2005). In dit geval staat het cijfer van de Blau index voor de mate waarin er verschillende etniciteiten in een wijk wonen. De score 0 betekent een compleet homogene etnische samenstelling en de score 1 een compleet heterogene etnische samenstelling. De relatieve *verhuismobiliteit* per wijk is het aantal verhuizingen gedeeld door 100. Bij het aantal verhuizingen worden zowel de verhuizingen naar de wijk als verhuizingen uit de wijk

gerekend. De scores op deze variabele zijn afkomstig uit de buurtmonitor. Het gemiddelde aantal *opleidingsjaren* is het aantal jaar dat buurtbewoners per wijk gemiddeld hadden besteed aan een opleiding. Afhankelijk van het opleidingsniveau werden opleidingsjaren toegekend. Basisonderwijs kreeg de score zes, VMBO/LBO en MAVO kregen de score 9,5, MBO/Havo en VWO kreeg de score 12 en een HBO- of Universitaire opleiding kreeg de score 16 (De Graaf, De Graaf en Kraaykamp, 2000). Tot slot is aan de hand van cijfers afkomstig uit de buurtmonitor ook de *gemiddelde leeftijd* per wijk uitgerekend.

3.3 Methode van analyse

Na de dataverzameling zijn alle variabelen samengevoegd in een groot databestand. Dit betekent dat de informatie die in het buurtonderzoek en de buurtmonitor werden verzameld uiteindelijk zijn opgenomen in het scholierenbestand. Om dit te kunnen doen is eerst per wijk het gemiddelde op de verschillende variabelen uitgerekend. Vervolgens werden deze gemiddelden toegevoegd aan het bestand. Het databestand dat op deze manier ontstond, bevatte zodoende informatie op individueel- en wijkniveau.

Door middel van univariate en bivariate analyses zijn de verschillende variabelen eerst op een algemener niveau bekeken. Vervolgens is aan de hand van een lineaire regressie analyse gekeken of de hypothesen weerlegd dan wel aangenomen konden worden. De betacoëfficiënten die uit deze analyse naar voren kwamen worden gepresenteerd in tabel 4. Bij een significante beta-waarde ($p < 0.05$) kan men daadwerkelijk spreken van een verband. De richtingscoëfficiënt geeft aan of dit een positief of negatief verband is. Significante verbanden worden in tabel 4 weergegeven door middel van een sterretje (*). Als de beta-waarde niet significant is, is er geen sprake van een verband.

De verwachting was dat er sprake zou zijn van een mediërend verband van sociale cohesie en – controle. Daarom zijn er twee verschillende modellen gemaakt: eentje met en eentje zonder sociale cohesie en – controle. In beide modellen werden de afhankelijke, onafhankelijke- en controlevariabelen opgenomen. De resultaten van deze analyse kunt u terugvinden in het volgende hoofdstuk.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de analyse besproken. Allereerst zal op een meer beschrijvend niveau de univariate en bivariate analyses worden behandeld en hierna komen de verklarende analyses aan bod. In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk zal ten slotte een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag door vast te stellen of de hypothesen verworpen dan wel aangenomen moeten worden.

4.1 Beschrijvende analyse

In deze paragraaf zullen de univariate en bivariate analyses worden gepresenteerd. Er zal eerst een overzicht worden gegeven van de aanwezigheid van - en de tevredenheid over de fysiek-economische voorzieningen in de verschillende wijken. Vervolgens zal worden gekeken naar de mate van sociale cohesie en - controle per wijk. We sluiten de paragraaf af met een gedetailleerde beschrijving van de variabele delinquentie. Hoe delinquent waren de jongeren in Capelle aan de IJssel? En, waarin verschillen de jongeren die aangaven het afgelopen jaar delinquent gedrag te hebben vertoond met jongeren die aangeven dit niet te hebben gedaan? Zaten er grote verschillen tussen de wijken met betrekking tot delinquent gedrag?

Een overzicht van de variabelen in de analyses en frequenties van deze variabelen is terug te vinden in tabel 3. Als de variabelen continue verdeeld waren dan zijn de range, het gemiddelde en de standaarddeviatie gegeven. Als de variabelen echter van een lager meetniveau waren dan is volstaan met percentages.

4.1.1 Fysiek-economische voorzieningen per wijk

In het buurtonderzoek is aan de bewoners gevraagd welke fysiek-economische voorzieningen in hun wijk aanwezig waren en welke niet. Het resultaat hiervan kunt u terugvinden in tabel 2.

Tabel 2

Aanwezigheid en tevredenheid fysiek-economische voorzieningen per wijk

Voorziening	Wijk									
	CW	Fas	's GL	MO	MW	ON	OZ	SCH	SchN	SchZ
Supermarkt	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bakker	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X
Postkantoor	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X
Café	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X
Restaurant	-	-	-	X	X	X	X	X	X	-
Buurtcentrum	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X
Sportrecreatie	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X
Zwembad	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-
Kerk	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X
Moskee	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Synagoge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tevredenheid aanbod voorzieningen	1.94	1.05	1.86	2.24	2.09	2.12	2.06	1.95	1.89	1.99

X= aanwezig
- = niet aanwezig

De meeste grote wijken beschikken over vrij veel fysiek-economische voorzieningen. Geen van de wijken had een moskee en/of een synagoge, deze zijn dan ook bij de verdere analyse buiten beschouwing gelaten. De kleinere wijken Capelle West en 's Gravenland beschikken duidelijk over minder fysiek-economische voorzieningen dan de andere wijken. De tevredenheid over het aanbod van deze voorzieningen van de bewoners in deze twee wijken is relatief gezien dan ook aan de lage kant. Het meest opvallend is dat in Fascinatio, een redelijk kleine wijk in het westen van Capelle aan den IJssel, alleen maar een supermarkt aanwezig is. De tevredenheid over het aanbod van voorzieningen is daar ook het laagste ten opzichte van alle andere wijken. Dit is op zich niet verwonderlijk, de wijk Fascinatio is compleet nieuw gebouwd en zelfs nog niet helemaal af. In de loop van 2009 verwacht de gemeente dat de wijk pas helemaal klaar zal zijn en dus zullen veel van de voorzieningen die nu ontbreken vermoedelijk nog komen.

Het grootste aanbod van voorzieningen correspondeert met de grootste tevredenheid over het aanbod. De buurtbewoners in Middelwatering Oost zijn het meest tevreden, gevolgd door de buurtbewoners in Middelwatering West en Oostgaarde Noord en –Zuid. In deze wijken zijn, met uitzondering van een zwembad, vrijwel alle fysiek-economische voorzieningen aanwezig.

4.1.2 Sociale cohesie en - controle per wijk

Sociale cohesie en – controle lijken redelijk met elkaar samen te hangen. In Schollebaar Noord en –Zuid werd door de jongeren relatief weinig sociale cohesie ervaren en óók relatief weinig sociale controle. In Capelle West werd de meeste sociale cohesie en ook de meeste sociale controle gevoeld. Over het algemeen kan worden gesteld dat jongeren in de grotere wijken minder sociale cohesie en controle ervaren (Schollebaar, Middelwatering, Oostgaarde) in vergelijking met de kleinere wijken (Capelle West, en 's Gravenland). Dit verband gaat echter niet op voor de kleine wijk Fascinatio, vermoedelijk omdat deze nieuwe wijk nog niet helemaal klaar is en mensen er ook nog maar kort wonen. Schenkel was de enige wijk waar relatief weinig sociale cohesie, maar waar wel veel sociale controle werd ervaren. Voor een overzicht van sociale cohesie en – controle per wijk verwijs ik u naar tabel nummer 5 in bijlage 2. In deze tabel zijn ook de onderlinge verschillen van de wijken qua etniciteit, verhuismobiliteit, gemiddelde leeftijd en opleidingsjaren weergegeven.

4.1.3 Delinquent gedrag van jongeren

Hoe delinquent waren de jongeren in Capelle aan den IJssel nou eigenlijk? Ongeveer 11% van de jongeren die meededen in het scholierenonderzoek gaf in het jaar voorafgaande aan het onderzoek aan zich schuldig te hebben gemaakt aan *één* van de volgende probleemgedragingen: vernieling, winkeldiefstal, schooldiefstal, een vechtpartij, iemand in elkaar slaan, gestolen spullen doorverkopen of in aanraking komen met de politie. Nog eens 7.1 % van de jongeren gaf aan *twee of meer* van deze gedragingen te hebben vertoond. In totaal kon dus bijna éénvijfde (18.3%) van alle

jongeren die meededen aan het scholierenonderzoek in enige mate worden getypeerd als 'delinquent'. Hiertegenover staat dat de overgrote meerderheid van de jongeren (81,7%) in de twaalf maanden voorafgaande van het scholierenonderzoek geen van deze delinquente gedragingen had vertoond.

De vraag is nu of jongeren in bepaalde wijken meer delinquent gedrag vertonen dan in andere wijken en hier bleek inderdaad enige vorm van variatie in te zitten. In de wijk Schenkel heeft bijna een kwart van de jongeren (24.5%) zich schuldig gemaakt aan één of meerdere vormen van delinquent gedrag. Ook in Middelwatering West, Oostgaarde Noord en Fascinatio ligt het delinquentiecijfer redelijk hoog. Opvallend laag scoren Capelle West, 's Gravenland en Schollebaar Noord (+/- 14% delinquent). In de bijlage 3 (tabel 6) kunt u een overzicht vinden van het percentage jongeren per wijk dat in de afgelopen twaalf maanden voorafgaande aan het scholierenonderzoek delinquent gedrag heeft vertoond. De verschillen tussen wijken zijn niet significant ($f=1.43$ en $p=0.17$) en kunnen dus ook op toeval berusten.

Waarin verschillen de jongeren die aangaven delinquent gedrag te hebben vertoond met de jongeren die dit niet hebben gedaan? Laten we beginnen met het geslacht van de jongeren. Aan het scholierenonderzoek hebben iets minder jongens (47.3 %) dan meisjes (52.7 %) meegedaan. Opvallend is echter dat meer dan tweederde (68%) van alle jongeren die delinquent gedrag vertonen een jongen is. Er is hier daadwerkelijk sprake van een significant verschil tussen jongens en meisjes in gemiddelde delinquentie ($t=6.84$), het verschil in gemiddelde is 0.013 en het verband is significant ($p=0.00$). Ook de leeftijd van de jongeren blijkt een rol te spelen. Het scholierenonderzoek is in ingevuld door jongeren tussen de twaalf en de zeventien jaar, gemiddeld waren ze ongeveer veertien jaar oud. Uit de resultaten blijkt dat er een sterke positieve correlatie is tussen de leeftijd van jongeren en de mate waarin ze delinquent gedrag vertonen ($r=0.093$). Hoe ouder de jongeren zijn, hoe meer delinquent gedrag ze vertonen. Deze correlatie is significant ($p=0.01$). De etnische achtergrond van jongeren blijkt niet van belang te zijn. Het merendeel van de jongeren (70,5%) die aan het scholierenonderzoek meedeed is autochtoon, dat wil zeggen dat beide ouders in Nederland zijn geboren. De overige 29.5% kon worden getypeerd als allochtoon, tenminste een van hun ouders was in het buitenland geboren. Allochtone jongeren

vertonen relatief gezien niet meer delinquent gedrag (18,4%) dan autochtone jongeren (18,3%). Er blijkt hier dan ook geen sprake te zijn van een significante correlatie ($t=-0.31$ en $p=0,76$).

Het opleidingsniveau van de jongeren vertoont net geen significante relatie met delinquent gedrag ($f=2.53$ en $p=0.08$). De mate van delinquentie blijkt niet direct af te hangen van het opleidingsniveau van de jongeren. Hetzelfde geldt voor de gezinssamenstelling van de jongeren. Er is geen sprake van een significant verschil in delinquent gedrag tussen jongeren die in eenoudergezinnen of tweeoudergezinnen opgroeien ($t=0.27$ en $p=0.38$).

Als laatste zijn de afhankelijke en mediërende variabelen bekeken in relatie met de mate van delinquent gedrag. Winkels ($r=0.02$ en $p=0,47$), sport- en recreatievoorzieningen ($r=0.05$ en $p=0,12$), religieuze voorzieningen ($r=0.04$ en $p=0,16$) en horecagelegenheden ($r=0.04$ en $p=0,10$) hebben geen significante correlatie met de mate van delinquent gedrag van jongeren. Ook de tevredenheid over de aanwezigheid van verschillende fysiek-economische voorzieningen in een wijk vertoont geen significante relatie met delinquent gedrag ($r=0.14$ en $p=0,58$). De mate van sociale cohesie in een wijk die door de jongeren wordt ervaren vertoont echter wel een significante relatie ($p=0.00$) met delinquent gedrag. De correlatie is zwak en negatief ($r=-0.101$), dat wil zeggen dat naarmate er meer sociale cohesie in een wijk is de mate van delinquent gedrag afneemt. Hetzelfde geldt voor de correlatie tussen sociale controle en delinquent gedrag. Deze significante correlatie ($p=0.00$) is zwak en negatief ($r=-0.113$). Dat betekent dat naarmate er meer sociale controle in een wijk is de mate van delinquent gedrag afneemt.

Tabel 3

Beschrijving van de variabelen

Variabele	Min	Max	Gem	SD	%
Afhankelijke variabele					
Delinquentie	0	1	0.18	0.38	
Niet delinquent					81.7 %
Wel delinquent					18.3 %
Waarvan:					
Een soort gedrag					11.2 %
Twee of meer soorten gedrag					7.1 %
Controlevariabelen					
<i>Individueel niveau</i>					
Geslacht					
Jongen					47.3%
Meisje					52.7%
Leeftijd	12	17	14.36	1.63	
Etniciteit					
Autochtoon					70.5%
Allochtoon					29.5%
Opleiding					
VMBO/MBO					45.2%
Havo					29.6%
Vwo/HBO/UNI					25.2%
Gezinssamenstelling					
Eenoudergezinnen					26.2%
2ouder/stiefgezinnen					73.8%

Vervolg tabel 3

Beschrijving van de variabelen

Variabele	Min	Max	Gem	SD	%
<i>Wijkniveau</i>					
Etnische heterogeniteit (blau index)	0.36	0.71	0.44	0.09	
Verhuismobiliteit	0.15	0.33	0.20	0.33	
Gemiddelde opleidingsjaren wijkbewoners	11.19	13.75	12.10	0.56	
Gemiddelde leeftijd wijkbewoners	29.16	43.43	39.33	3.45	
Onafhankelijke variabelen					
Winkels	0.00	3.00	2.88	0.50	
Recreatief	0.00	3.00	1.80	0.62	
Religieuze voorzieningen (kerk)	0.00	1.00	0.78	0.41	
Horeca	0.00	2.00	1.32	0.81	
Tevredenheid aanbod voorzieningen	1.05	2.24	1.98	0.18	
Sociale cohesie ^a	0.00	1.00	0.57	0.19	
Sociale controle ^a	0.00	1.00	0.60	0.17	

^a Op individueel niveau gemeten

4.2 Verklarende Analyse

In deze paragraaf zullen de in tabel 4 gepresenteerde resultaten worden besproken. Allereerst zullen de controlevariabelen en het eventuele verband hiermee met delinquent gedrag aan bod komen. Vervolgens zal aan de hand van de resultaten van de onafhankelijke variabelen vast worden gesteld of de hypothesen aangenomen dan wel verworpen moeten worden.

4.2.1 Controlevariabelen

De controlevariabelen zijn in tabel 4 onderverdeeld in variabelen die op individueel niveau zijn gemeten (afkomstig uit het scholierenonderzoek) en variabelen die op wijkniveau zijn gemeten (afkomstig uit het buurtonderzoek).

Laten we beginnen met de controlevariabelen op individueel niveau. Uit de analyse blijkt dat jongens significant vaker delinquent gedrag vertonen dan meisjes. Bovendien is leeftijd ook belangrijk: naarmate de jongeren ouder zijn vertonen ze meer delinquent gedrag. De etnische achtergrond bleek niet van invloed. Het opleidingsniveau echter wel, in vergelijking met VWO leerlingen vertonen leerlingen op de Havo én op het VMBO significant meer delinquent gedrag. De gezinssamenstelling van de jongeren was niet relevant bij de verklaring van delinquent gedrag.

Op wijkniveau bleken er ook enkele factoren te zijn die in relatie stonden met delinquent gedrag. Naarmate er meer mensen met verschillende etnische achtergronden in een wijk wonen, vertoonden de jongeren ook meer delinquent gedrag. De verhuismobiliteit binnen een wijk bleek echter geen verband te vertonen met delinquent gedrag. Het gemiddelde opleidingsniveau van de wijkbewoners bleek tevens niet van invloed. Opvallend is echter dat de gemiddelde leeftijd van de inwoners wél een relatie vertoonde met delinquent gedrag. Hoe ouder de mensen in een wijk gemiddeld zijn, hoe meer jongeren delinquent gedrag vertonen.

4.2.2 Aannemen of verwerpen van de hypotheses

Aan de hand van de gevonden verbanden tussen de onafhankelijke variabele (voorzieningen) en de afhankelijke variabele (delinquent gedrag) kan vervolgens worden vastgesteld of de hypotheses kunnen worden aangenomen of dat deze verworpen dienen te worden.

Hypothese 1: *Er bestaat een relatie tussen de mate waarin fysiek-economische voorzieningen in een wijk aanwezig zijn en het delinquent gedrag van jongeren.*

H1a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen.

H1e.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren toenemen.

Hypotheses H1a, -b en -c worden alle drie verworpen. De aanwezigheid van winkels, sport-en recreatie voorzieningen en van religieuze voorzieningen (in dit geval alleen een kerk) blijken geen relatie te vertonen met de mate van delinquent gedrag van jongeren. Er is echter wel een relatie met de aanwezigheid van horecagelegenheden. Dit verband is negatief, dat wil zeggen dat jongeren in wijken met restaurants en/of café's minder delinquent gedrag vertonen dan jongeren in wijken waar minder of geen horecagelegenheden waren. Aan de hand van dit resultaat kan worden vastgesteld dat hypothese 1d wordt bevestigd en dat hypothese 1e zodoende wordt verworpen. De aanwezigheid van horecagelegenheden heeft mogelijk een preventieve werking op delinquent gedrag.

De tevredenheid over het aanbod van voorzieningen zegt ook in enige mate iets over de aanwezigheid van de voorzieningen. Immers, als voorzieningen er niet zijn dan zullen de wijkbewoners er over het algemeen ook ontevredener over zijn (zie paragraaf 3.2.2). Uit de analyse komt naar voren dat de tevredenheid over het aanbod van voorzieningen geen significante relatie heeft met de mate van delinquent gedrag van jongeren. Nog een reden om hypothesen H1a, -b, -c en -e te verwerpen. De tevredenheid met betrekking tot de verschillende voorzieningen in een wijk was een continue schaal, dit betekent dat er geen onderscheid is gemaakt tussen de verschillende voorzieningen. Zodoende kan op basis van deze variabele een eventueel verband met alleen horecavoorzieningen niet worden afgeleid.

Hypothese 2: : De relatie tussen fysiek-economische voorzieningen in een wijk en delinquent gedrag van jongeren wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

H2d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale cohesie.

De hypothese dat fysiek-economische voorzieningen leiden tot meer sociale cohesie en dat delinquent gedrag hierdoor afneemt wordt niet ondersteund door de resultaten uit de analyse. De mediërende werking van cohesie kan niet worden vastgesteld bij winkels, sport-, recreatie en religieuze voorzieningen omdat deze ook geen significante relatie vertoonden met delinquent gedrag vòòrdat sociale cohesie als mediërende variabele aan het model werd toegevoegd. De aanwezigheid van horecavoorzieningen in een wijk vertoonde een negatief verband, dit verandert niet na de invoering van de variabele

sociale cohesie en bovendien is het verband ongeveer even groot in beide modellen. Ook hier lijkt dus geen sprake te zijn van een verband dat gemedieerd wordt door sociale cohesie. Hypotheses 2a, -b, -c en -d worden dan ook allemaal niet bevestigd. Bovendien vertoonde de tevredenheid over het aanbod van fysieke voorzieningen in de eerste instantie al geen significante relatie en dit verandert ook niet na het invoeren van de variabele sociale cohesie. Sociale cohesie lijkt geen mediërende positie in te nemen in de verklaring van delinquent gedrag.

Kijken we alleen naar de relatie tussen delinquent gedrag en sociale cohesie in een wijk zoals door de jongeren wordt ervaren dan blijkt ook hier geen relatie te zijn. De mate van sociale cohesie in een wijk heeft geen invloed op de mate van delinquent gedrag van jongeren.

Hypothese 3: De relatie tussen fysiek-economische voorzieningen in een wijk en delinquent gedrag van jongeren wordt gemedieerd door sociale controle.

H3a.) Naarmate er meer winkels in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3b.) Naarmate er meer sport- en recreatievoorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3c.) Naarmate er meer religieuze voorzieningen in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

H3d.) Naarmate er meer horecagelegenheden in een wijk aanwezig zijn zal het delinquent gedrag van jongeren afnemen, deze relatie wordt gemedieerd door sociale controle.

Ook deze hypothesen worden niet ondersteund door de resultaten uit de analyse. De mediërende werking van sociale controle is niet vast te stellen, er is geen verband met de aanwezigheid van verschillende fysiek-economische voorzieningen. Winkels, sport- en recreatievoorzieningen en religieuze voorzieningen vertoonden al geen significante relatie met delinquent gedrag vòòrdat sociale controle als mediërende variabele aan het model werd toegevoegd. De aanwezigheid van horecavoorzieningen in een wijk

vertoonde een negatief verband en dit verandert niet na de invoering van sociale controle, bovendien is het verband ongeveer in beide modellen even groot. Hypotheses 3a, -b, -c en -d worden dan ook allemaal niet bevestigd. De variabele die de mate van tevredenheid over het aanbod van voorzieningen weergeeft, vertoont ook geen significante relatie met delinquent gedrag na de invoering van de variabele sociale controle. Nog een bevestiging dat sociale controle geen mediërende positie lijkt in te nemen in de verklaring van delinquent gedrag.

Opvallend is echter dat sociale controle wèl een relatie vertoont met delinquent gedrag van jongeren, al komt dit dus niet door de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen. Deze relatie is negatief: hoe meer sociale controle de jongeren ervaren in hun wijk, hoe minder delinquent gedrag zij vertonen.

Tabel 4

Lineaire Regressie Resultaten van Wijk- en Individuele Factoren op Delinquent Gedrag van Jongeren

	Model 1			Model 2		
	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Beta</i>	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Beta</i>
Controlevariabelen						
<i>Individueel niveau</i>						
Geslacht (1= <i>meisje</i>)	-0.14*	0.002	-0.178*	-0.13*	0.002	-0.63*
Leeftijd	0.002*	0.001	0.089*	0.002*	0.001	0.071*
Etniciteit (1= <i>allochtoon</i>)	0.001	0.004	0.007	0.000	0.004	0.004
Opleiding (VWO=ref)						
Havo	0.006*	0.002	0.069*	0.006*	0.002	0.072*
VMBO	0.005*	0.002	0.074*	0.006*	0.002	0.081*
Gezinssamenstelling (1= <i>eenoudergezin</i>)	-0.009	0.002	-0.07	-0.010	0.002	-0.005
<i>Wijkniveau</i>						
Etnische heterogeniteit	0.063*	0.039	0.204*	0.076*	0.039	0.212*
Verhuismobiliteit	-0.179	0.119	-0.163	-0.202	0.119	-0.184
Gemiddelde opleidingsjaren	0.003	0.005	0.002	0.003	0.005	0.02
Gemiddelde leeftijd	0.006*	0.003	0.543*	0.006*	0.003	0.577*
Onafhankelijke variabelen						
Winkels	0.005	0.005	0.064	0.004	0.005	0.052
Recreatief	0.005	0.005	0.094	0.006	0.005	0.102
Religieuze voorzieningen (kerk)	0.009	0.09	0.106	0.009	0.009	0.104
Horeca	-0.21*	0.13	-0.485*	-0.023*	0.11	-0.513*
Tevredenheid aanbod voorzieningen	-0.067	0.026	-0.324	-0.067	0.026	-0.327
Mediërende variabelen						
Sociale cohesie ^a				-0.010	0.006	-0.053
Sociale controle ^a				-0.015*	0.007	-0.071*
<i>R</i> ²	0.041			0.052		
<i>N</i>	1514			1514		

* $p < 0.05$ ^a Individueel niveau

5. Discussie

In dit hoofdstuk zullen de resultaten die in hoofdstuk 4 zijn besproken worden geïnterpreteerd. Hierbij zullen de resultaten zoveel mogelijk worden teruggekoppeld met het theoretisch kader zoals deze in hoofdstuk 2 uiteen is gezet. Bovendien zullen alternatieve verklaringen voor de resultaten worden aangedragen. Vervolgens zullen een aantal beperkingen van het onderzoek aan bod komen en worden suggesties voor toekomstig onderzoek gedaan.

5.1 Interpretatie van de resultaten

Bij de interpretatie van de resultaten zal eerst worden ingegaan op de aangenomen - dan wel weerlegde hypothesen. Vervolgens zullen de resultaten van de controlevariabelen worden besproken.

5.1.1 Hypothesen

Er zijn drie verschillende hypothesen opgesteld, een over het directe verband tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag en de twee andere over het mediërende effect van respectievelijk sociale cohesie en/of sociale controle. Per hypothese zijn aparte deelhypothesen opgesteld voor de verschillende soorten fysiek-economische voorzieningen.

Voor de eerste hypothese, de directe samenhang tussen fysiek-economische voorzieningen en de mate van delinquent gedrag van jongeren, geldt dat één deelhypothese bevestigd werd. Alhoewel de aanwezigheid van winkels, sport- en recreatievoorzieningen en religieuze voorzieningen geen verband vertoonden met de mate van delinquent gedrag van jongeren in een wijk deed de aanwezigheid van horeca voorzieningen (café' en/of restaurant) dat wel. Dit verband bleek niet via sociale cohesie (hypothese 2) en/of sociale controle (hypothese 3) te lopen. Het is een negatief verband, hoe meer horeca gelegenheden er in een wijk aanwezig waren, hoe minder delinquent

gedrag de jongeren vertoonden. Een mogelijke verklaring voor dit directe verband kan zijn dat met name oudere jongeren (16+) van deze voorzieningen gebruik maken. Zodoende zijn deze jongeren 'van de straat' en gaat het de verveling (vaak een voorbode van lichte vormen van delinquent gedrag) tegen. Zoals uit de theorie van Bronfenbrenner (1979) naar voren kwam is de vriendengroep van een jongere een van de vier sociale omgevingen die van grote invloed zijn op de ontwikkeling. En ook uit de theorie van Hirschi (1969) bleek dat vrienden erg belangrijk zijn en dat jongeren zich hieraan binden. Als je vrienden dus in een café zitten en geen delinquent gedrag vertonen, is de kans kleiner dat jij zelf wel delinquent gedrag zal vertonen. Bovendien zijn de oudere jongeren van de straat en geven ze dus geen slecht voorbeeld aan de jongere jongeren, deze worden zodoende ook niet meegetrokken in delinquent gedrag. De contacten die in horecagelegenheden tot stand komen (of hier worden versterkt) blijken dus positief te zijn. Dat wil zeggen dat er geen sprake is van negatief sociaal kapitaal (Putnam, 2000), delinquent gedrag wordt in horecagelegenheden niet gestimuleerd maar juist ontmoedigd. Als jongeren gebruik maken van horecagelegenheden dan keuren ze delinquent gedrag af of stimuleren dit ieder geval niet en hiermee beïnvloeden ze andere jongeren binnen hun vriendengroep. Dit is een overeenstemming met de integratietheorie van Durkheim (1879, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003) en de socialisatie- en internaliseringshypothese van Parsons (1973, zoals weergegeven in Ultee, et al., 2003). Het centrale uitgangspunt bij deze theorieën is dat de heersende norm binnen een groep door leden van deze groep zal worden overgenomen. Is deze dus negatief tegenover delinquent gedrag dan neemt de kans dat dit gedrag wordt vertoond af. Hierbij moet echter wel worden gezegd dat de mate waarin in horecagelegenheden sociaal kapitaal wordt gegenereerd in dit onderzoek niet is gemeten. Het is wel een opmerkelijke bevinding en mogelijk een interessante invalshoek voor vervolgonderzoek.

De aanwezigheid van winkels, sport- en recreatievoorzieningen en/of religieuze voorzieningen bleken echter geen relatie met de mate van delinquent gedrag te vertonen. De veronderstelling was dat dit ontmoetingsplaatsen waren, plekken waar mensen elkaar leerden kennen (sociaal kapitaal) en er zodoende meer sociale cohesie en – controle in de wijk ontstond. Meer sociale cohesie en – controle zouden dan vervolgens leiden tot een afname van delinquent gedrag. Dit blijkt in de praktijk niet waar te zijn, zo toonden de

resultaten aan. Ook het wel gevonden verband tussen horecagelegenheden en delinquent gedrag blijkt niet via sociale cohesie en/of sociale controle te lopen. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat er te weinig variatie was om een dergelijk verband aan te tonen. In veel wijken waren vrijwel alle fysiek-economische voorzieningen aanwezig en ook de mate van sociale cohesie en – controle verschilde niet zoveel per wijk. Bovendien zou de grootte van de wijk van invloed kunnen zijn geweest. Een kleine wijk met maar een paar fysiek-economische voorzieningen kan resulteren in veelvuldig gebruik van deze voorzieningen. Zodoende zullen deze fysiek-economische voorzieningen een grote invloed kunnen hebben op de mate van sociaal kapitaal, sociale cohesie en – controle in die wijk. Een grote wijk met veel verschillende voorzieningen biedt weliswaar de ruimte veel andere wijkbewoners te leren kennen, maar er is ook veel keus. Inwoners kunnen gebruik maken van verschillende fysiek-economische voorzieningen wat de kans op het (her)kennen van andere wijkbewoners juist weer kleiner maakt. De sociale cohesie en – controle zouden in een grote wijk met veel verschillende voorzieningen dus juist kleiner kunnen zijn dan in een kleine wijk met weinig voorzieningen. Hier is in dit onderzoek niet voor gecontroleerd en dit kan de resultaten mogelijk hebben beïnvloed.

Een andere verklaring voor het niet vinden van een verband tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag kan zijn dat de theoretische veronderstelling die hieraan ten grondslag ligt niet correct is. Misschien is de mate waarin winkels bijdragen aan sociale cohesie en - controle wel gering. Immers, veel mensen doen snel een boodschap na hun werk en besteden daarbij nauwelijks aandacht aan de andere mensen die bij hun in de winkel aanwezig zijn. Hetzelfde kan opgaan voor sport- en recreatievoorzieningen. Fitness is de populairste sport in Nederland en een individuele bezigheid bij uitstek. Maar ook bij teamsport hoeft het onderling contact niet noodzakelijkerwijs te leiden tot meer sociale cohesie of – controle in een wijk. Vaak blijft het onderlinge contact beperkt tot het desbetreffende team en hiervan wonen lang niet alle deelnemers in dezelfde wijk. Wat betreft de religieuze voorzieningen (in dit geval alleen de aanwezigheid van een kerk) is het wel opmerkelijk dat er geen verband met de mate sociale cohesie en - controle is vastgesteld. Capelle aan de IJssel heeft veel gelovige inwoners en bijna in elke wijk staat een kerk. Logischerwijs zou dit toch moeten leiden tot een toename van sociaal kapitaal en zodoende de mate van sociale cohesie en –

controle in een wijk moeten beïnvloeden. Maar juist omdat bijna in elke wijk een kerk stond is dit verband mogelijk niet vastgesteld. De variatie was simpelweg te klein.

Aan de hand van de gemiddelde tevredenheid over het aanbod van voorzieningen per wijk kan dezelfde soort conclusie worden getrokken. Logischerwijs correspondeerde de aanwezigheid van voorzieningen met de tevredenheid over het aanbod en ook deze variabele vertoonde geen significant resultaat met de mate van delinquent gedrag.

Dit betekent dus dat hypothese 2 en 3, betreffende het mediërende effect van sociale cohesie en – controle, beide worden verworpen. Sociale cohesie en sociale controle lijken in het geheel geen mediërend verband te hebben met de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen.

Er is echter wel een significant verband gevonden tussen sociale controle en delinquent gedrag: hoe meer sociale controle er in een wijk is, hoe minder delinquent gedrag de jongeren in deze wijk vertonen. Deze bevinding is in overeenstemming met de theorie van Sampson en Laub (1993) die stelde dat hoe meer sociale controle er is in een wijk hoe groter de kans is dat jongeren op delinquent gedrag worden aangesproken. Dit resulteert zodoende in een afname ervan. Ook volgens de sociale desorganisatietheorie van Shaw en Mckay (1942, zoals weergegeven in Duncan et al., 2002) gaat van sociale controle in een wijk een preventieve werking uit. Opvallend is dat sociale cohesie geen significant verband vertoont met delinquent gedrag. De coëfficiënt van sociale cohesie liep echter wel in de goede richting (negatief, net als sociale controle) maar was helaas net niet significant. Van een mogelijk verband tussen sociale cohesie en delinquent gedrag kan in dit onderzoek dan ook niet worden gesproken. Dit is in enige mate in tegenspraak met de theorieën van Durkheim (BRON), Hirschi (1969), Sampson en Laub (1993) en Shaw en Mckay (1942, zoals weergegeven in Duncan et al., 2002) die allen veronderstelden dat naarmate de sociale cohesie hoger is er minder delinquent gedrag zal plaatsvinden.

Van alle hypotheses werd er dus in feite maar één echt bevestigd. Dat is jammer, in eerder onderzoek van Flap en Völker (2005) blijkt er wel een verband te bestaan tussen het voorzieningsniveau in een wijk en de, zoals zij dat noemen, ‘fysieke en sociale orde’. Dit verband werd gemedieerd door sociaal kapitaal en informele sociale controle. Het onderzoek richtte zich echter niet specifiek op delinquent gedrag van jongeren. Ook

Wittebrood (2008) toonde aan dat er een verband bestaat tussen de aanwezigheid van voorzieningen en de 'sociale veiligheid' (dus wederom niet specifiek op jongeren gericht) wat gemedieerd werd door sociale cohesie en – controle.

5.1.2 Controlevariabelen

Na de bespreking van de hypothesen zullen in deze paragraaf de resultaten van de controlevariabelen worden besproken.

Laten we beginnen met de controlevariabelen op individueel niveau. Uit de resultaten blijkt dat jongens meer delinquent gedrag vertonen dan meisjes, een verband wat al vele malen in eerder onderzoek is vastgesteld (Blom et al., 2005; CBS, 2007; Junger-Tas et al., 2008). Ook de leeftijd van de jongeren speelde een rol: hoe ouder de jongeren, hoe meer delinquent gedrag ze vertoonden. Ook dit is niet nieuw, een zestienjarige heeft vijf keer zoveel kans op delinquent gedrag dan een twaalfjarige, zo kwam al in eerder onderzoek naar voren (Blom et al., 2005). Het opleidingsniveau van de jongeren bleek ook bepalend voor de mate van delinquent gedrag. Ten opzichte van het VWO vertonen VMBO en Havo leerlingen meer delinquent gedrag. Dit zou ermee te maken kunnen hebben dat leerlingen op een lager niveau minder gemotiveerd met school bezig zijn en dus meer tijd 'over' hebben voor wangedrag. Zij voelen zich minder verbonden met school wat volgens de bindingstheorie van Hirschi (1969) de kans op delinquent gedrag vergroot. Een mogelijk andere verklaring kan worden gegeven aan de hand van positief en negatief sociaal kapitaal (Putnam, 2000). Leerlingen op het VWO genereren door middel van vrienden die ook op het VWO zitten een positieve vorm van sociaal kapitaal. Delinquent gedrag wordt afgekeurd binnen deze groep en dat verkleint de kans dat dit gedrag zal worden vertoond. Op het VMBO is de kans groter dat delinquent gedrag niet wordt afgekeurd, of zelfs wordt aangemoedigd, doordat er minder binding met school is. Zo ontstaat een negatieve vorm van sociaal kapitaal en neemt de kans op delinquent gedrag toe. Opmerkelijk is echter wel dat Junger-Tas en collega's (2008) geen verschil vonden tussen Havo en VWO leerlingen wat betreft delinquent gedrag en dat dat in dit onderzoek wèl wordt geconstateerd. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat leerlingen nà het VMBO de Havo kunnen gaan doen en VWO leerlingen deze achtergrond niet hebben. Zodoende worden Havo leerlingen misschien negatief

beïnvloed door (ex-)VMBO leerlingen en VWO leerlingen niet. De gezinsamenstelling waarbinnen de jongeren opgroeien of hun etnische achtergrond bleken beide niet van belang. Qua gezinssamenstelling zou dit kunnen liggen aan het feit dat de variabele vrij grof is gemeten: alle jongeren die in een éénoudergezin opgroeiden zijn vergeleken met de jongeren die een andere gezinssamenstelling hadden. Dit is mogelijkwijs niet een adequate manier van meten, het gaat hier immers om de ontwrichting die plaats vindt binnen een gezin, deze kan nog steeds zijn uitwerking hebben als een of beide ouders weer gaat samenwonen met een andere partner. Het feit dat er in dit onderzoek geen verband werd gevonden qua gezinssamenstelling wil dus niet zeggen dat het verband niet tóch aanwezig was. In het onderzoek van Junger-Tas en collega's werd namelijk wel een dergelijk verband gevonden (Junger-Tas, et al., 2008). De etnische achtergrond van de jongeren bleek ook geen significant verband te vertonen met delinquent gedrag. Dit is opmerkelijk omdat in eerdere onderzoeken wel een dergelijk verband is geconstateerd (Blom et al., 2005; CBS, 2007; Junger-Tas et al., 2008). In Capelle aan den IJssel lijkt dit echter niet een grote rol te spelen.

Als vervolgens de resultaten van de controlevariabelen op wijkniveau worden bekeken dan blijkt de mate van etnische heterogeniteit in een wijk wel van belang te zijn. Hoe meer mensen met verschillende etnische achtergronden in een wijk wonen hoe meer jongeren delinquent gedrag vertonen. Dit resultaat is een gedeeltelijke bevestiging van de sociale desorganisatietheorie van Shaw en Mckay (1942, zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Hoe meer een wijk gedesorganiseerd is, hoe meer delinquent gedrag er plaats kan en zal vinden, zo is hun aanname (Shaw en Mckay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Toch blijkt dit verband niet te lopen via sociale cohesie en/of sociale controle. Het effect van etnische heterogeniteit wordt namelijk niet echt kleiner wanneer sociale cohesie en/of sociale controle wordt toegevoegd. Mogelijk is alleen de 'ontwrichting' van een wijk al van invloed. Een ander wijkkenmerk dat ook de mate van sociale desorganisatie in een wijk tracht te meten is de verhuismobiliteit. Als mensen veel in en uit een wijk verhuizen dan tast dit de eenheid van de wijk af en raakt deze meer gedesorganiseerd (Shaw en Mckay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002; Sampson en Laub, 1993). Het wordt dan voor jongeren relatief makkelijker om delinquent gedrag te vertonen. De verhuismobiliteit bleek in dit onderzoek echter geen

significante relatie met delinquent gedrag van jongeren te hebben. Duncan en collega's (2002) vonden in een eerder onderzoek wel een significant verband tussen de verhuismobiliteit in een wijk en de mate van delinquent gedrag, al was dit niet specifiek op jongeren gericht. Een mogelijke verklaring voor het feit dat dit verband in dit onderzoek niet is gevonden is dat de verhuismobiliteit binnen de tien wijken gewoon niet zo veel van elkaar verschilde, de variatie was te klein was om daadwerkelijk een verband vast te kunnen stellen.

Door middel van het gemiddelde aantal jaren dat de buurtbewoners een opleiding hadden genoten is geprobeerd het gemiddelde opleidingsniveau in een wijk vast te stellen. Dit bleek echter niet van invloed op de mate van delinquentie. Het opleidingsniveau zegt iets over de Sociaal Economische Status (SES), volgens de sociale desorganisatietheorie zou deze van invloed kunnen zijn op de mate van delinquentie (Shaw en Mckay, 1942 zoals weergegeven in Duncan, et al., 2002). Een dergelijk verband werd ook door Duncan en collega's (2002) vastgesteld (wederom voor delinquent gedrag in het algemeen en niet van jongeren in het bijzonder). Mogelijkerwijs is het meten van alleen het opleidingsniveau een te summiere operationalisatie van de SES van de wijkbewoners om dit verband vast te kunnen stellen. Ook het inkomen en/of het werk van een wijkbewoner is namelijk een onderdeel van de SES. Immers, veel mensen leren nog door na de afronding van hun opleiding en veel mensen krijgen meer of minder betaald dan het niveau waar ze daadwerkelijk voor zijn opgeleid.

Opvallend is dat de gemiddelde leeftijd van inwoners van een wijk wel van invloed was. Hoe ouder de mensen in een wijk zijn, hoe meer delinquent gedrag jongeren in deze wijk vertonen. Vermoedelijk komt dit doordat er veel wijken zijn met jonge ouders en kleine kinderen en in die wijken dus relatief gezien minder jongeren wonen. De mate van delinquent gedrag zal in deze wijken dan ook lager zijn in vergelijking met wijken waar meer jongeren wonen.

5.2 Beperkingen van het onderzoek

Helaas kwamen er uit de analyse maar weinig significante resultaten. Een belangrijke oorzaak hiervan kan zijn dat het onderzoek niet op de meest ideale manier en in de meest

ideale setting is uitgevoerd. De beperkingen van het onderzoek zullen in deze paragraaf worden behandeld.

5.2.1 Onderzoekseenheid

Als onderzoekseenheid is Capelle aan den IJssel geselecteerd. Deze keus is voornamelijk gebaseerd op praktische redenen, het Verweij-Jonker instituut stelde data over de mate van delinquent gedrag en enkele belangrijke individuele kenmerken van de jongeren aan ons beschikbaar die zij een jaar eerder in Capelle aan den IJssel hadden verzameld. Deze data moest alleen nog worden aangevuld met wijkgerelateerde kenmerken van de jongeren. Wegens tijdgebrek was het niet mogelijk in een andere stad zowel individuele - als wijkgerelateerde kenmerken van de jongeren in kaart te brengen. De keuze voor Capelle aan den IJssel is dus gemaakt uit een praktische noodzaak. Was dit niet het geval geweest dan had het onderzoek beter in een andere stad of door middel van een ander onderzoeksdesign kunnen plaatsvinden.

In de eerste instantie is Capelle aan den IJssel waarschijnlijk qua mate van delinquent gedrag van jongeren niet representatief voor de rest van Nederland. Het is een redelijk welvarende voorstad van Rotterdam met relatief weinig criminaliteit. Als het onderzoek in een grote stad was uitgevoerd, zoals Amsterdam, Utrecht of Rotterdam, dan zouden de verschillen per wijk vermoedelijk veel groter zijn. Er zou meer onderlinge variatie zijn, niet alleen in de mate van delinquent gedrag maar ook qua sociale cohesie, sociale controle en de aanwezigheid van fysiek- economische voorzieningen.

Bovendien was het onderzoeksdesign van dit onderzoek ook niet optimaal. Door het onderzoek te richten op één stad wordt het moeilijk om de resultaten naar andere steden in Nederland te generaliseren. Een beter optie was geweest om verschillende wijken in verschillende steden met elkaar te vergelijken. Behalve meer mogelijkheden tot generaliseren was er dan ook een groter N geweest (meer wijken) wat de kans op het vinden van significante verbanden aanzienlijk had vergroot.

5.2.2 Validiteit en betrouwbaarheid

Een andere verklaring voor het geringe aantal gevonden significante verbanden in dit onderzoek is dat bepaalde begrippen misschien niet goed geoperationaliseerd, en zo niet valide gemeten zijn. Bij de interpretatie van de resultaten in de vorige paragraaf kwam al naar voren dat de gezinssamenstelling en de SES (opleidingsniveau) mogelijk te summier waren geoperationaliseerd. Wat waarschijnlijk van essentiële belang was, is de operationalisatie van de mate van delinquent gedrag en de verschillende fysiek-economische voorzieningen.

Om de mate van delinquent gedrag van jongeren vast te stellen is aan de jongeren gevraagd of ze in de twaalf maanden voorafgaande aan het onderzoek zich schuldig hadden gemaakt aan acht verschillende soorten delinquent gedrag: vernieling, winkeldiefstal, opgepakt door de politie, vechten, iemand in elkaar slaan, heling, diefstal op school of een wapen bij zich dragen (zie bijlage 1.1). Er is echter niet aan ze gevraagd hoe vaak ze dit delinquent gedrag hadden vertoond. Dat betekent dat een jongere die in de afgelopen twaalf maanden één keer iets uit een winkel heeft gestolen als even delinquent wordt getypeerd als een jongere die elke week iemand in elkaar slaat. Van deze acht verschillende vormen van delinquent gedrag is een continue (dus optellende) variabele gemaakt. Hoe meer verschillende vormen van delinquent gedrag een jongere vertoonde hoe meer delinquent hij of zij werd beschouwd. Een jongere die één keer wat van school had gestolen en één keer had gevochten in het afgelopen jaar werd zodoende getypeerd als meer delinquent dan een jongere die elke week iemand in elkaar sloeg (want: de eerste vertoont immers meerdere vormen van delinquent gedrag). De operationalisering van het begrip delinquentie liet dus hier en daar wat te wensen over.

Daar komt bij dat in Capelle aan den IJssel de jongeren over het algemeen niet zo heel delinquent waren (18% van alle jongeren had tenminste één keer delinquent gedrag vertoond tegenover bijvoorbeeld 35% in het onderzoek van Junger-Tas et al., 2008). De variatie was mogelijk niet groot genoeg om een eventueel significant verband vast te kunnen stellen.

Ten slotte, maar zeker niet onbelangrijk, was de variabele delinquentie niet normaal verdeeld. Ook na het transformeren was deze nog enigszins scheef verdeeld en

dit kan de resultaten beïnvloed hebben. Er is namelijk wel een lineaire regressie-analyse uitgevoerd welke veronderstelt dat de afhankelijke variabele normaal verdeeld is.

Ook de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen in een wijk is mogelijk niet valide gemeten. Er is in het buurtonderzoek gevraagd naar de aanwezigheid van 'sport en recreatievoorzieningen' en een 'buurtcentrum'. Deze begrippen kunnen voor verschillende mensen een andere betekenis hebben. In het vervolg kan dit duidelijker en uitgebreider worden geoperationaliseerd. Ook is er geen rekening gehouden met de omvang van de wijk, een relatief klein aantal voorzieningen in een kleine wijk kan andere gevolgen hebben voor de sociale cohesie en – controle in die wijk dan weinig voorzieningen in een grote wijk.

Tot slot is de betrouwbaarheid van het onderzoek niet optimaal omdat de respons in bepaalde wijken vrij laag was. Per wijk zijn van de antwoorden van de respondenten gemiddelde scores uitgerekend. Weinig respondenten per wijk vermindert zo de betrouwbaarheid van de gemiddelde score en heeft het onderzoek mogelijk negatief beïnvloed.

5.3 Het theoretische model: aannemen of verwerpen?

Het theoretische model dat in paragraaf 2.2.3 op basis van verschillende theorieën is opgesteld, berustte op de aanname dat naarmate er meer fysiek-economische voorzieningen in een wijk zijn mensen elkaar meer zullen kennen (opbouw sociaal kapitaal), hierdoor voelen de inwoners zich meer verbonden met elkaar (sociale cohesie) en zullen ze elkaar ook sneller aanspreken op wangedrag (sociale controle) waardoor de mate van delinquent gedrag van jongeren in een wijk zal afnemen. In dit onderzoek is een dergelijk verband echter niet aangetoond. Moet het theoretisch model nu worden verworpen? Nee, het theoretische model als zodanig is met dit onderzoek weliswaar niet bewezen maar dat betekent niet dat het in zijn totaliteit niet klopt.

In de eerste instantie is een deel van het model niet getoetst (sociaal kapitaal is buiten beschouwing gelaten). Bovendien is de manier waarop verschillende variabelen zijn gemeten misschien wel niet optimaal geweest, zoals in de vorige paragraaf naar voren kwam. De resultaten van het onderzoek geven weinig ondersteuning voor de

hypotheses over fysiek-economische voorzieningen maar laten wel zien dat de wijk als sociale omgeving een rol speelt bij de verklaring van delinquent gedrag. De aanwezigheid van horecagelegenheden is van belang en ook de mate van sociale controle en de etnische heterogeniteit in een wijk speelt een rol. Dit zijn belangrijke inzichten die bij kunnen dragen aan een vollediger inzicht met betrekking tot mogelijke verklaringen van delinquent gedrag van jongeren. In toekomstig onderzoek kunnen deze verbanden nader worden onderzocht en kan bovendien worden gekeken of het theoretische model door middel van andere onderzoekseenheden of een ander onderzoeksdesign wel kan worden bewezen. Paragraaf 5.4 gaat hier verder op in.

5.4 Richting voor toekomstig onderzoek

Naar mijn inzicht kan toekomstig onderzoek naar een eventueel verband tussen fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag op twee verschillende manieren worden vormgegeven.

In de eerste instantie kan dit een kwantitatief onderzoek zijn. Dit zou grootschaliger moeten worden opgezet dan dit onderzoek. Zoals gezegd zou het gericht kunnen zijn op een vergelijking van verschillende wijken in verschillende steden. Dit zorgt ervoor dat de resultaten waarschijnlijk beter te generaliseren zijn naar andere steden in Nederland. Bovendien zou er met een grotere onderzoeksgroep ook meer variatie zijn, wat de kans verhoogt op eventueel significante verbanden. Het is hierbij belangrijk dat er veel aandacht wordt besteed aan de operationalisering van de belangrijkste begrippen (fysiek-economische voorzieningen, sociale cohesie, sociale controle en de mate van delinquentie). Ook is het van belang rekening te houden met de omvang van de wijk. In een vervolgonderzoek zou bovendien speciaal aandacht kunnen worden besteed aan het verband tussen de aanwezigheid van horecagelegenheden in een wijk en de mate van delinquent gedrag. Daarbij is het interessant de invloed van sociaal kapitaal op dit verband eens nader te onderzoeken.

Een vervolgonderzoek zou echter ook meer kwalitatief van aard kunnen zijn. Een dergelijk onderzoek zou zich kunnen richten op de achterliggende mechanismes die ten grondslag liggen aan het theoretische model. De focus zou dan bijvoorbeeld meer kunnen

liggen bij de mediërende werking van sociaal kapitaal en sociale cohesie en – controle in een wijk. Leren mensen elkaar echt kennen door middel van fysiek-economische voorzieningen? Zijn er hierbij verschillen tussen de voorzieningen? Er kan bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt tussen verschillende horecagelegenheden, of verschillende sportgelegenheden. Ook kan zo worden onderzocht of de mensen die deelnemen aan de fysiek-economische voorzieningen zèlf het gevoel dat het elkaar kennen door middel van deze voorzieningen leidt tot meer sociale cohesie en/of – controle. Aan de hand van een dergelijk onderzoek kunnen weliswaar geen ‘harde’ uitspraken worden gedaan met betrekking tot significante verbanden, maar kan er mogelijk wel meer inzicht worden verkregen in de ‘mechanismes’ (Pawson en Tilley, 1993) die ten grondslag liggen aan het eventuele verband tussen de aanwezigheid van fysiek-economische voorzieningen en delinquent gedrag.

Concluderend kan worden gesteld dat dit onderzoek een bescheiden bijdrage heeft geleverd aan een tot nu toe nauwelijks geëxploreerd onderzoeksterrein. Hoewel het ook zijn tekortkomingen had heeft het onderzoek wel in enige mate aangetoond dat de wijk er toe doet in de verklaring van delinquent gedrag. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor bestrijdings- en preventiemethodes en een belangrijke richting voor vervolgonderzoek.

Referenties

- Agnew, R. (1985). Social control theory and delinquency: a longitudinal test. *Criminology*, 23, 47-61.
- Bekkers, R., Hooghe, M. en Stolle, D. (2005). Langetermijneffecten van jeugdparticipatie: persistente effecten van deelname aan jeugdverenigingen in Nederland en de Verenigde Staten. In: B. Völker (red.), *Burgers in de buurt: samenleven in school, wijk en vereniging* (pp. 129-152). Amsterdam: University Press.
- Blom, M., Laan, M.A. van der, en Huijbregts, G.L.A.M. (2005). *Monitor Jeugd Terecht 2005*. Den Haag: WODC.
- Bourgois, P. (1991). *Search of respect: the new service economy and the crack alternative in Spanish Harlem*. Parijs: Maison Sugar.
- Braam, H. en Jonkman, H. (2009). *Veilig opgroeien: jongeren in Capelle aan den IJssel*. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buurtmonitor Capelle aan den IJssel. (2008). Website geraadpleegd op 17 mei, 2009: <http://capelle-ijssel.buurtmonitor.nl>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2007). Jeugdmonitor 4^e kwartaal 2007. Website geraadpleegd op 23 maart, 2009: <http://jeugdmonitor.cbs.nl/nl-NL/menu/publicaties/2007-kw4-rapport.htm>

- Coleman, J.S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Duncan, S.C., Duncan, T.E. en Strycker, L.A. (2002). A multilevel analysis of neighborhood context and youth alcohol and drug problems. *Prevention science*, 3, 125-133.
- Flap, H. en Völker, B. (2005). Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden. In: B. Völker (red.), *Burgers in de buurt: samenleven in school, wijk en vereniging* (pp. 41-70). Amsterdam: University Press.
- Forrest, R. en Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighborhood. *Urban Studies*, 38, 2125-2143.
- Gemeente Capelle aan den IJssel. (2007). Bewonersenquête Capelle aan den IJssel 2007. Oostveen beleidsonderzoek en advies: Capelle aan den IJssel. Website geraadpleegd op 23 juni, 2009:
http://www.capelleaandenijssel.nl/documenten/Bewonersenquête_2007.pdf
- Graaf, N.D. de, Graaf, P.M. de, en Kraaykamp, G. (2000). Parental cultural capital and educational attainment in the Netherlands: a refinement of the cultural capital perspective. *Sociology of education*, 73, 92-111.
- Hart, H. 't, Boeije, H. en Hox, J. (1993). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom onderwijs.
- Hawkins, J. D. en Weis, J.G. (1985). The social development model: an integrated approach to delinquency prevention. *Journal of Primary Prevention*, 6, 73-98.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.

- Hooghe, M. (1999). Participatie en de vorming van sociaal kapitaal: een exploratie van het causaal verband tussen participatie en maatschappelijke houdingen. *Sociologische Gids*, 46, 494-520.
- Huygen, A., Mak, J. en Steketee, M. (2006). *Communities that care in the praktijk: beschrijving van 5 pilotprojecten*. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.
- Junger-Tas, J., Steketee, M. en Moll, M. (2008). *Achtergronden van jeugdcriminaliteit en middelengebruik*. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.
- Keij, I. (1999). Standaarddefinitie allochtonen. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Website bezocht op 13 juli 2009:
<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/26785779-AAFE-4B39-AD0759F34DCD44C8/0/index1119.pdf>
- Laan, A. M. van der en Blom, M. (2005). *Jeugddelinquentie: risico en bescherming. Jeugdmonitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit*. WODC./Ministerie voor Welzijn, Gezondheid en Sport. (2005). Website geraadpleegd op 5 april 2009:
http://www.minvws.nl/images/s-2663189c_tcm19-98755.pdf
- Lochner, K., Kawachi, I. en Kennedy, B.P. (1999). Social Capital: a guide to it's measurement. *Health and Place*, 5, 259-270.
- Ministerie van Justitie. Website bezocht op 23 maart, 2008
<http://www.justitie.nl/onderwerpen/jeugd/jeugdcriminaliteit/index.aspx>
- Mooren, C.T. van der. (2006). *Opvoeding op school en in het gezin: onderzoek naar de samenhang tussen opvoeding en de houding van jongeren ten opzichte van sociale grenzen*. Groningen: Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Pawson, R. en Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. London: Sage Publications.

- Pitts, D. W. (2005). Diversity, Representation, and Performance: Evidence about Race and Ethnicity in Public Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15, 615-631.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and application in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- Putnam, R.D. (1995). Tuning in, tuning out. The strange disappearance of social capital in America. *Political Science and politics*, 28, 664-683.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon en Schuster.
- Sampson, R.J. en Laub, J.H. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S.W. en Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science*, 15, 918-924.
- Ultee, W. C., Arts, W.A. en Flap, H.D. (2003). *Sociologie: vragen, uitspraken en bevindingen*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Weijters, G. (2008). *Youth delinquency in Dutch cities and schools: a multilevel approach*. Nijmegen: Radbound Universiteit.
- Wilsem, J. H. van. (2003). *Crime and context: the impact of individual, neighborhood, city and country characteristics on victimization*. Nijmegen: Katholieke Universiteit.
- Wittebrood, K. (2008). Sociale cohesie als bouwsteen voor veilige buurten. In: P. Schnabel, R. Bijl en J. de Hart (red.), *Betrekkelijke betrokkenheid: studies in sociale cohesie* (pp. 95-109). Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Bijlage

Bijlage 1 Operationalisatie variabelen

1.1 Delinquentie

Een continue variabele die samengesteld is aan de hand van de scores op de volgende vragen in het scholierenonderzoek:

Heb of ben je het afgelopen jaar (12 maanden):

- *opzettelijk iets op straat vernield?*
- *iets uit een winkel gestolen?*
- *door de politie opgepakt omdat je iets gedaan had?*
- *deelgenomen aan een vechtpartij?*
- *iemand in elkaar geslagen?*
- *gestolen spullen verkocht?*
- *iets op school gestolen?*
- *een wapen bij je gedragen?*

De antwoord mogelijkheden waren 'nee' (0) en 'ja' (1).

De schaal had een Cronbachs Alpha van 0.609 (redelijk schaalbaar) en het resultaat van de factoranalyse was één factor.

1.2 Fysiek-economische voorzieningen

Een ordinale variabele die samengesteld is aan de hand van de scores op de volgende vragen in het buurtonderzoek:

Zijn de volgende voorzieningen aanwezig in uw wijk?

- *supermarkt*
- *sportrecreatiecentrum*
- *bakker*
- *zwembad*
- *postkantoor*
- *kerk*
- *café*
- *moskee*
- *restaurant*
- *synagoge*
- *buurtcentrum*

De verschillende antwoordmogelijkheden waren ‘ja’ (1), ‘nee’ (0) of weet niet (missing value).

Aan de hand van deze voorzieningen zijn vier continue variabelen opgesteld:

- *Winkels*: een samenvoeging van de scores op supermarkt, bakker en postkantoor
- *Religieuze voorzieningen (kerk)*: alleen de score op de variabele kerk omdat bleek dat zowel een moskee als synagoge in geen enkele wijk in Capelle aan den IJssel aanwezig waren.
- *Recreatief*: een samenvoeging van de scores op buurtcentrum, zwembad en sportrecreatiecentrum.
- *Horeca*: een samenvoeging van de scores op café en restaurant

De continue variabele met betrekking tot de tevredenheid over de fysiek-economische voorzieningen is samengesteld aan de hand van de scores op de volgende vragen in het buurtonderzoek:

Hoe tevreden bent u het met aantal:

- *Winkels in uw wijk?*
- *Sport- en recreatievoorzieningen in uw wijk?*
- *Religieuze voorzieningen in uw wijk?*
- *Horecagelegenheden in uw wijk?*
-

De antwoord mogelijkheden waren 'zeer ontevreden'(0), 'ontevreden' (1), 'tevreden'(2) en 'zeer tevreden'(3).

De schaal had een Cronbachs Alpha van 0.856 (goed schaalbaar) en het resultaat van de factoranalyse was één factor.

1.3 Sociale cohesie en - controle

De continue variabele met betrekking tot de sociale cohesie in de buurt is samengesteld aan de hand van de scores op de volgende stellingen in het buurtonderzoek:

Kies het antwoord dat het beste jouw mening weergeeft:

- *Als ik zou moeten verhuizen, zou ik deze buurt erg missen.*
- *De buren valt het op als ik iets goed doe en ze zeggen dat ook tegen me.*
- *Ik vind dat ik in een leuke buurt woon.*
- *Er wonen veel volwassenen bij mij in de buurt, met wie ik kan praten over dingen die belangrijk voor mij zijn.*
- *Ik voel me veilig in de buurt waar ik in woon.*

De antwoord mogelijkheden waren: NEE! (0) nee (1) ja (2) en JA! (3).

De schaal had een Cronbachs Alpha van 0.780 (goed schaalbaar) en het resultaat van de factoranalyse was één factor.

De continue variabele met betrekking tot de sociale cohesie in de buurt is samengesteld uit de scores op de volgende stellingen in het buurtonderzoek:

Kies het antwoord dat het beste jouw mening weergeeft.

- *Als een kind in jouw buurt iets zou vernielen, zou hij/zij dan aangesproken worden door buurtbewoners?*
- *Als een kind in jouw buurt andere kinderen zou pesten, zou hij/zij dan aangesproken worden door buurtbewoners?*
- *Als jongeren in jouw buurt serieus met elkaar zouden gaan vechten, zouden buurtbewoners dan de politie bellen?*
- *In de buurt waar ik in woon, wonen mensen die trots op me zijn als ik iets goeds doe.*
- *In de buurt waar ik in woon, wonen mensen die mij aanmoedigen om mijn best te doen.*

Ook hier waren de antwoord mogelijkheden: NEE! (0) nee (1) ja (2) en JA! Uit de betrouwbaarheidsanalyse kwam een Cronbachs Alpha van 0.732 (goed schaalbaar) en het resultaat op de factoranalyse was één factor.

1.4 Controlevariabelen

De variabele *geslacht* is samengesteld aan de hand van de score op de vraag: ‘*Ben je een jongen of een meisje?*’ een jongen kreeg de score 0 (referentiecategorie) en een meisje de score 1. De variabele *leeftijd* is samengesteld aan de hand van de score op de vraag: ‘*Hoe oud ben je?*’ met scores tussen de twaalf en de zeventien jaar. De variabele *opleiding* is samengesteld aan de hand van de score op de vraag: ‘*Op wat voor school zit je?*’ De verschillende antwoordmogelijkheden zijn teruggebracht tot drie categorieën: VMBO, Havo en VMBO. Het VWO werd hierbij de referentie categorie. Tot slot is de variabele *enoudergezinnen* samengesteld aan de hand van de score op de vraag: ‘*Wie wonen er bij jou in huis?*’ Vervolgens is hier een nieuwe variabele van gemaakt met tweeoudergezinnen en stiefoudergezinnen als score 0 (referentiecategorie) en eenoudergezinnen met de score 1.

Bijlage 2 Overzicht van de wijkenmerken

Tabel 5

Typering van de wijken

Wijk	Sociale cohesie	Sociale controle ^a	Etniciteit	Verhuis- mobiliteit	Leeftijd (gem)	Opleidings jaren (gem)
Capelle West	0.63	0.65	0.36	0.15	37.67	11.19
Fascinatio	0.53	0.56	0.71	0.33	29.16	13.75
's Gravenland	0.61	0.61	0.36	0.17	35.00	12.73
Middelwatering	0.56	0.61	0.49	0.21	43.37	11.61
Oost						
Middelwatering	0.57	0.57	0.39	0.22	43.43	11.96
West						
Oostgaarde	0.60	0.62	0.64	0.17	40.09	11.26
Noord						
Oostgaarde Zuid	0.58	0.60	0.37	0.19	43.08	12.45
Schenkel	0.58	0.62	0.45	0.18	41.11	11.45
Schollevaar	0.54	0.58	0.44	0.16	38.42	12.17
Noord						
Schollevaar Zuid	0.54	0.57	0.49	0.23	38.02	12.16

^a gemeten op individueel niveau

Bijlage 3 Verdeling van delinquent gedrag over de verschillende wijken

Tabel 6

Delinquentie per wijk

Wijk	Niet delinquent	Een of meer delinquentie gedragingen
Capelle West	86.8 %	13.2 %
Fascinatio	80.0 %	20.0 %
's Gravenland	85.8 %	14.2 %
Middelwatering Oost	84.4 %	15.6 %
Middelwatering West	75.9 %	24.1 %
Oostgaarde Noord	77.2 %	22.8 %
Oostgaarde Zuid	81.1 %	18.8 %
Schenkel	75.4 %	24.6%
Schollevaar Noord	85.7 %	14.3 %
Schollevaar Zuid	81.3 %	18.7 %
Totaal	81.7 %	18.3%